

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ Й ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

**Тези доповідей і наукових повідомлень учасників
ІХ конференції школи педагогічної майстерності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
Й ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ**

**Тези доповідей і наукових повідомлень учасників
ІХ конференції школи педагогічної майстерності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого**

Харків
2015

Інформаційні та інноваційні технології в забезпеченні й організації освітнього процесу: тези доповідей і наукових повідомлень учасників ІХ конференції школи педагогічної майстерності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. – Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2015. – 102 с.

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2015

Г. В. Анісімова, канд. юрид. наук, доц.

МІЖНАРОДНІ НАУКОМЕТРИЧНІ БАЗИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сьогодні, як зазначає Ю. Б. Чайковський у своїй роботі “Наукометричні бази та їх кількісні показники”, є три основні наукометричні системи (Web of Science, Scopus та РІНЦ), за допомогою яких в Україні можна офіційно визначати впливовість видання, щоб у подальшому розміщувати в ньому результати власних досліджень (авторам), проаналізувати авторитетність власного наукового видання (видавництвам, редакціям), ефективність наукової роботи установи (адміністраторам) та країни (державним посадовцям). Проте через низький рівень представлення наукових видань і статей авторів України в кожній із названих систем (приблизний список розміщено на сайті НБУ ім. В. І. Вернадського) потенційна ефективність їх використання значно знижується.

Нині одним із головних напрямів у сфері освітньої та наукової діяльності у вищій школі України, як і в країнах Європи, США, є встановлення узагальненої оцінки якості та результатів наукових досліджень окремого вченого, кафедри, факультету, університету і вищих навчальних закладів України в цілому. Сучасні тенденції представлення доробок науковців вимагають від них оприлюднення отриманих результатів через світові і, бажано, загальновізані періодичні видання і видавництва (Elsevier, Springer, Wiley, Taylor & Francis OUP, CUP, AIP, APS, Nature, Scienceta тощо), що входять до різних наукометричних баз даних (Scopus, Web of Science тощо). Наукометрична база даних (далі – НМБД) – бібліографічна і реферативна база даних, інструмент для відстеження цитованості наукових публікацій. Наукометрична база даних – це також пошукова система, яка формує статистику, що характеризує стан і динаміку показників затребуваності, активності та індексів впливу діяльності окремих вчених і дослідницьких організацій. Деякі відомі бібліографічні бази даних: Web of Science (WoS), Scopus, Web

of Knowledge, Astrophysics, PubMed, Mathematics, Chemical Abstracts, Springer, Agris, GeoRef, Російський індекс наукового цитування (РИНЦ) на eLIBRARY.RU тощо. В Україні перші кроки по використанню наукометричних показників вже зроблено. Зокрема, планується активно використовувати ці показники у процесі оцінювання діяльності бюджетних наукових установ (додатки 1-2 наказу МОН України від 03.04.2012 р. № 399). Крім того, коректне та якісне представлення наукових результатів вимагається державою, підтвердженням цього є ініціативи на рівні МОН України (*“Про затвердження Порядку формування Переліку наукових і фахових видань України”*, *“Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук”* від 17.10.2012 р. № 1111 і 1112 відповідно). Наприклад, згідно з наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 17.10.2012 р. № 1112 *“Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук”* із 1 січня 2013 р. серед вимог, що ставляться до осіб, які подають роботи для здобуття наукового ступеня, передбачено й обов'язковість публікації в іноземних фахових виданнях або виданнях України, що внесені до реєстру міжнародних наукометричних баз.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України *“Про схвалення Концепції реформування системи фінансування та управління науковою і науково-технічною діяльністю”* від 08.10.2012 р. № 780-р протягом 2013–2017 рр. передбачене *“удосконалення механізму наукометричного оцінювання діяльності наукових працівників”*. Можна впевнено стверджувати, що наступним кроком буде врахування позиції науковця в рейтингу наукометричних систем під час обрання на посаду керівника підрозділу або наукової установи, присвоєння вчених звань, вирішення питань щодо фінансування тощо. МОН запропоновано для громадського обговорення *проект Положення про порядок підготовки фахівців ступеня доктора філософії та доктора наук в аспірантурі (ад'юнктурі) та докторантурі ВНЗ*, який розміщено на сайті. Так, у Проекті вказано:

“Обов’язковою складовою освітньо-наукової програми аспірантури (ад’юнктури) є підготовка та публікація не менше однієї статті в науковому виданні, яке включене до міжнародної наукометричної бази Scopus (для аспірантів і ад’юнктів) / Web of Science (для докторантів) (або до іншої міжнародної бази, визначеної для окремої спеціальності Науково-методичною радою центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки на підставі подання відповідної науково-методичної комісії)”.

Наукометричні показники широко застосовуватимуться і в процесі оцінювання діяльності бюджетних наукових установ (див.: додатки № 1, 2 наказу МОНмолодьспорт України від 03.04.2012 р. № 399 “Про затвердження Порядку оцінки розвитку діяльності наукової установи”). Пункт 7.5 названого наказу передбачає наступне: на основі проведеного оцінювання (атестації) розробити рекомендації щодо оптимізації їх діяльності, зокрема, “реорганізації, перепрофілювання чи ліквідації окремих наукових установ”.

Виходячи з наведеного вище наукометричну базу можна розглядати як платформу, що депонує наукові роботи, опрацьовуючи списки процитованої літератури, обчислює певні кількісні показники, на основі яких можна проаналізувати впливовість/авторитетність діяльності того чи іншого видання, організації, науковця тощо. Підкреслимо, що, з одного боку, “впливовість і авторитетність” можуть лише опосередковано характеризувати якість, тому не слід ототожнювати призначення наукометричних показників з апаратом рецензування, за допомогою якого встановлюється якість безпосередньо. Із другого – списки літературних посилань легко обробити й перетворити на позиції в рейтингу, тоді як обрати найвагоміші параметри “якості” та розробити чітку шкалу їх оцінки – складне завдання. Отже, з-поміж двох варіантів (об’єктивної побічної чи суб’єктивної прямої оцінки якості) у сучасному науковому просторі перевагу надають першому, хоча, без сумніву, більш оптимальним є комплексний підхід, про це йдеться у роботі Ю. Б. Чайковського “Наукометричні бази та їх кількісні показники”.

Ще одним кроком на шляху врахування показників нау-

кометричних параметрів можна вважати видання наказу ВАК і НАН України від 07.07.2008 р. № 436/311 “Про затвердження Порядку передавання електронних копій періодичних друкованих наукових фахових видань на зберігання до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського”. Згідно з ним “передавання електронних копій періодичних друкованих наукових фахових видань (далі – видання) їх засновниками на зберігання до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського започатковується з метою забезпечення збереження видань та їх надання в загальний доступ у режимі on-line (інтернет)”. Проте, на жаль, як зазначає Ю. В. Діденко у статті, “Динаміка відображення української академічної періодики в електронному просторі”, нині далеко не всі дотримуються наведеної норми, а у багатьох із них взагалі немає архіву номерів.

У цьому контексті додамо, що країни-члени Європейського Союзу можуть уповноважувати бібліотеки оцифровувати книги зі своїх колекцій, без попередньої згоди правовласників, для того, щоб зробити їх доступними в електронних точках читання (рішення Європейський суд з прав людини щодо позову німецького видавця Eugen Ulmer проти Technical University of Darmstadt). Отже, бібліотеки ЄС мають право оцифровувати книги зі своїх колекцій з науково-освітньою метою, тому що “в іншому випадку бібліотека не може реалізувати свою основну місію – задовольняти інформаційні потреби громадян”.

Як бачимо, оцінка наукових досягнень колективу або окремого науковця у тренді сьогодення. Наявність у науково-освітніх організаціях вчених, які мають високий індекс цитування, говорить про високу ефективність та результативності діяльності вузу в цілому. Бібліотека Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого пропонує покроковий алгоритм створення облікового запису кафедри, установи або окремого вченого в “Google Академія”, що дозволить підвищити науковий статус вищого навчального закладу.

Л. К. Байрачна, канд. філос. наук, доц.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНОГО ФАХІВЦЯ

Одним із найважливіших завдань, що стоять перед суспільством, є його сталий інноваційний розвиток. Визначальним елементом цього процесу є система вищої професійної освіти, покликана створити механізм забезпечення відповідності запитів особистості запитам суспільства і держави. Ця обставина зумовила постановку мети перед вищими навчальними закладами – формування інтелектуальної, високоморальної, професійно компетентної особистості, якій притаманне розвинене почуття відповідальності за долю країни.

Успішність досягнення поставленої мети багато в чому залежить від якості науково-педагогічних кадрів. Це пояснює появу нових вимог до викладача вузу, згідно з якими він повинен бути творчою індивідуальністю, володіти оригінальним, проблемно-педагогічним та критичним мисленням, здатністю до створення багатоваріантних програм, що відображають передовий світовий досвід та нові технології навчання. По-суті, мова йде про високий рівень науково-методичної культури викладача.

Сучасна вища школа опинилася в суперечливому становищі: з одного боку, вона обумовлює науково-технічний прогрес, а з другого – усередині самого освітнього процесу простежується чітка тенденція до стабільності, незмінності, внутрішнього опору інноваційним явищам в освітній галузі. Дослідження особливостей професійної діяльності викладача вузу, вивчення характеру і змісту функцій, котрі він виконує, дало можливість зрозуміти, що у структурі професійної діяльності викладача провідне місце відведено науково-методичній діяльності, а пов'язі із нею науково-методичні функції не тільки пронизують увесь зміст його професійної діяльності, а й є свого роду її каркасом або стрижнем.

Цілісне уявлення про науково-методичну діяльність викладача можна отримати лише завдяки її розгляду в чотирьох, аспектах, а саме “науково-методична діяльність як: процес”, система,

цінність, результат, кожен з яких акцентує увагу на різних боках її.

За першого підходу до розуміння науково-методичної діяльності вона означає наявність процесуального аспекту як при визначенні її змістовної спрямованості (методична, інноваційна та наукова), так і під час виокремлення процесуальних компонентів (діагностика, цілепокладання, планування, організація і контроль). Процесуальний контекст науково-методичної діяльності передбачає наявність певних розумових процесів, за допомогою яких викладач регулює свої дії відповідно до поставлених завдань. Із цієї точки зору науково-методична діяльність – це безперервний процес вирішення стратегічних, тактичних і оперативних завдань. Будучи усвідомленими і цілеспрямованими за своєю природою, розумові процеси, що мають місце при вирішенні таких завдань, є вираженням ставлення викладача до демонстрації науково-методичних знань, умінь і способів діяльності.

Системний аспект науково-методичної діяльності базується на прийнятому в психології розумінні діяльності як системи, важливими компонентами якої є дії та операції, а також відповідні їм психічні утворення – мотиви, цілі, завдання. Системна інтерпретація науково-методичної діяльності дає цілісне уявлення про її сутнісні характеристики у внутрішньому і зовнішньому планах. При цьому сама науково-методична діяльність викладача описується через поняття: суб'єкт, об'єкт, предмет праці, мотив, мета, зміст, засоби, способи діяльності, її продукт і результат. Науково-методична діяльність також може описуватися через сукупність конкретних дій і відповідних їм науково-методичних умінь.

Ціннісний аспект науково-методичної діяльності характеризує сутність викладача, його емоційну сферу, здатність емоційно оцінювати різні аспекти діяльності та породжувати більш складні елементи ціннісної свідомості, яка входить як важливий аспект у процес мотивування науково-методичної діяльності, а також у її результати. Ціннісна свідомість служить основою для оцінки при виборі напрямів науково-методичної діяльності, а також визнання значущості результатів науково-методичної діяльності викладача на тому чи іншому етапі його розвитку. Те, що відбувається в процесі науково-методичної діяльності, значно

трансформує особистість викладача: у нього змінюються погляди і переконання, забезпечуючи його професійне вдосконалення.

Результативний аспект науково-методичної діяльності викладача передбачає зміни, які мають як відчутний, так і нематеріальний характер. Наприклад, результати науково-методичної діяльності можуть бути відображені у формі публікацій: монографій, наукових статей, підручників і навчальних посібників, доповідей на конференціях, симпозіумах, методичних розробок. Окремі оригінальні результати науково-методичної діяльності поповнюють наукові знання з дисципліни, яка вивчається, і безпосередньо впливають на якість викладання. Також відповідні результати можуть оцінюватися на педагогічному рівні і виступати у формі знань, умінь і способів діяльності, проявлятися у вигляді світоглядних і поведінкових якостей. Крім того, результати науково-методичної діяльності можуть бути представлені опосередковано і закріпитися на рівні моральної та інтелектуальної свідомості особистості.

На наш погляд, відповідно до вищесказаного науково-методична діяльність характеризується як багатofункціональна відкрита педагогічна система (бік професійної діяльності викладача вузу), у середині якої за допомогою злагоженості всіх елементів відбувається наукове осмислення викладачем своєї педагогічної діяльності і створюються педагогічні нововведення, що мають прикладне значення. Науково-методична діяльність являє собою єдність трьох видів діяльності викладача: методичної, інноваційної та наукової, участь в яких забезпечує його особистісно-професійний розвиток.

Р. П. Бойчук, канд. юрид. наук., доц.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ-ПРАВознавців

Розвиток ринкових відносин в Україні зумовив зростання попиту на фахівців-правознавців, при цьому сформувався

певна сукупність критеріїв та вимог до рівня підготовки таких спеціалістів. Специфіка функціонування окремих секторів економіки пояснює попит на фахівців конкретної спеціалізації, що спричинило, з одного боку, дефіцит фахівців-правознавців, з другого – “перевиробництво” вищими навчальними закладами України, які випускають спеціалістів галузі права.

Зупинимося на останній тезі детальніше. Передусім зауважимо, що особливості правового регулювання господарювання в певних галузях економіки, стрімкий розвиток ринку юридичних послуг стають причиною того, що виникає необхідність у поглибленій спеціалізації фахівців-правознавців. Як наслідок, треба запроваджувати нові підходи до організації навчального процесу з широким використанням інформаційних технологій, які відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Закон України “Про вищу освіту” змінює саму парадигму освіти, в основі якої повинні бути академічна свобода, академічна мобільність, дистанційне навчання, Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система. Велика роль у цьому відводиться методам активного пізнання, самоосвіті.

Визначаючи академічну мобільність як можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому вищому навчальному закладі (науковій установі) на території України чи поза її межами, законодавець створює умови для подолання перепон і забезпечує реалізацію свободи переміщення, а саме: для студентів – доступ до навчальних закладів і відповідних освітніх послуг; для викладачів, дослідників – визнання і підтвердження періодів, проведених в інших вищих навчальних закладах (наукових установах) на території України чи поза її межами із метою наукових досліджень, викладання і перепідготовки, не порушуючи їх статусу та законних прав. Проте, на наш погляд, законодавець не певною мірою визначив та врегулював внутрішньовузівську академічну мобільність студентів, зокрема, це стосується права вибору викладача, режиму роботи, вибору та поєднання аудиторних навчань і самопідготовки. Тому право студента на участь в обговоренні та вирішенні питань удоско-

налення навчального процесу, закріплене п.11 ч.1. ст. 62 Закону України “Про вищу освіту”, потребує законодавчої деталізації.

Навчання у вузах (ст. 49 Закону) здійснюється за очною (денною, вечірньою) та заочною (дистанційною) формами, до того ж вони можуть поєднуватися.

Дистанційне навчання має спиратися на сучасні інформаційні і комунікаційні технології навчання й підвищення кваліфікації. Технологія цього виду навчання включає до себе такі елементи: реєстрація слухача на web-вузлі освітнього закладу та оплата вартості навчання. За допомогою логіна і паролю студент отримує доступ до навчальних матеріалів і тестів, що також можуть бути надіслані в електронній формі по пошті. Тестування проводиться з певною періодичністю на сайті навчального закладу. Наприкінці семестру слухач складає очний іспит і одержує сертифікат про закінчення курсу. До такої форми навчання доцільно було б долучати замовників підготовки молодих фахівців, зокрема, при формуванні навчальних матеріалів та контролі успішності їх засвоєння студентами.

Процес спеціалізації вищої юридичної освіти необхідно проводити з максимально широким використанням методичного, педагогічного досвіду національної школи. При цьому треба враховувати й іноземний досвід. Великий інтерес у цьому плані викликає система Німеччини, де створена двоступенева вища юридична освіта: навчання в університеті протягом 3,5 років і практичне стажування упродовж 2,5 років. Під час університетського навчання студентам викладаються обов’язкові дисципліни, а також дисципліни за їх вибором у цілях поглиблення знань матеріалу за спеціалізацією. При закінченні університету складаються іспити. Випускники зараховуються на підготовчу службу (референдаріат), яка є послідовним практичним стажуванням протягом певного часу, на підприємствах, в державних органах, установах, у адвоката, нотаріуса. Стажисти отримують платню. Після завершення стажування здається державний іспит.

Сегментація економічного ринку на ринок легкої промисловості, металургії, машинобудування, літакобудування, ринок дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, ринок

цінних паперів, фінансових послуг, енергетичний ринок, сферу оптової та роздрібною торгівлі, валютний ринок, ринок банківських послуг, ринок транспортних перевезень вантажів і пасажирів, зовнішньоекономічна діяльність, міжнародні економічні відносини тощо вимагає від вищої юридичної школи запровадження окремих правових навчальних дисциплін та спецкурсів із метою отримання передусім навичок синтезу набутих знань із різних галузей права, вміння застосовувати в конкретній майбутній професійній спеціалізації. Тому для підготовки висококваліфікованого фахівця-юриста для народного господарства, крім існуючих базових дисциплін, необхідно вводити та/або більш поглиблено вивчати: господарське право, банківське право, торгове право, правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності, митне право, транспортне право, господарський процес, розгляд спорів інститутами міжнародного комерційного арбітражу, адміністративне судочинство, фінансове право, податкове право, конкурентне право. Також вважаємо за доцільне ввести комплексні навчальні спецкурси відповідно до кваліфікаційних вимог до фахівців окремих професій і запитів замовників на молодих фахівців, наприклад, митного декларанта; арбітражного керуючого; спеціалістів по зовнішньоекономічних відносинах; правових засадах бухгалтерського та податкового обліку; з професійної діяльності на ринку цінних паперів; інвестиційної діяльності; правового регулювання організації виробничого процесу; медійного права; конкурентного права; правового регулювання транспортно-експедиційної діяльності; правового регулювання організації кадрової роботи на підприємствах, в установах, організаціях тощо.

Поглиблене вивчення названих дисциплін необхідно вводити залежно від обраної студентом спеціалізації та за їх бажанням. Досягненню професійної спеціалізації буде сприяти співпраця з спеціалізованими навчальними закладами та підприємствами-замовниками.

Спеціалізація в навчанні з першого курсу (у тому числі під час ознайомчої практики, виробничої практики, стажування) дала б змогу більш повно готувати фахівців, швидко адаптуватися молодим спеціалістам до специфіки діяльності галузі,

конкретного суб'єкта господарювання, до того ж стимулювала б замовників – підприємства, установи, організації – до більш масового направлення на навчання до конкретного вищого навчального закладу з метою підготовки молодих спеціалістів для власних потреб.

Р. В. Вахман, *канд. юрид. наук, асист.*

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО”

Однією з необхідних умов підготовки кваліфікованих учасників відносин у сфері господарювання з метою формування правового господарського порядку є високий рівень професійної підготовки та майстерності викладачів.

Потрібно підкреслити, що важливою формою засвоєння матеріалу, який подається на лекції, а також самостійного, поглибленого вивчення гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах, виступають практичні заняття, головним завданням яких є опанування, переведення в довготривалу пам'ять теоретичних знань, формування навичок і вмінь з тієї чи іншої навчальної дисципліни.

На сьогодні перед викладачами вищих навчальних закладів поставлені завдання щодо оволодіння як сучасними методичними підходами та знаннями з методики викладання, так і навичками з розробки методичного забезпечення з тієї чи іншої навчальної дисципліни, впровадження у навчальний процес новітніх методик та інноваційних технологій.

Під час викладення навчальної дисципліни “Господарське право” є можливість застосувати різні, зокрема інноваційні, форми та методи, що сприяє підвищенню ефективності заняття, концентрації уваги, активізації розумової діяльності студентів на засадах поєднання теорії та практики.

До сучасних креативних, інноваційних форм проведення практичних занять із правових дисциплін можна віднести: ко-

локвіуми, ігрові методи із розподілом ролей, жваві дискусії, імітації вузькопроблемних конференцій, вирішування кросвордів з визначеної теми практичного заняття, обговорення змін у законодавстві та нових законопроектів тощо. Ігрова форма дозволяє зацікавити студентів досліджуваним матеріалом, презентувати його в легкій та доступній формі. Застосування ігрових методів у навчальному процесі дає унікальну можливість набути досвіду до моменту, коли у житті доведеться зіткнутися зі справжньою проблемою. На наш погляд, ще одним критерієм успішності проведення продуктивного заняття є здатність долучити до навчального процесу не тільки бажаючих пізнавати світ, а й тих, хто ще не визначився із цінностями та пріоритетами в житті. Головне, що і цей процес повинен супроводжуватися вірним психологічним підходом (політикою). У разі відсутності стимулювання студентів, які належать до категорії “не бажаючих вчитися”, можуть мати місце негативні наслідки, зокрема, формуються комплекси, студент може втрати мотивацію та взагалі не бачити доцільності відвідування практичних занять, що є недопустимим.

Різноманіття засобів і форм подання матеріалу сприяє підвищенню зацікавленості студентів, ступеня засвоєння матеріалу та активності розумової діяльності. Утім не слід зосереджуватися тільки на структурі практичного заняття, адже кредитно-модульна система передбачає і самостійну роботу студентів у вигляді індивідуальних робіт, форми якої також повинні відповідати вимогам часу і спонукати до активних наукових досліджень. Періодична перевірка знань студентів теж не повинна зводитися до звичайних опитувань чи відкритих письмових робіт, вона має поєднувати в собі комплекс цікавих завдань, які розраховані на різні групи студентів. Отже, у процесі проведення практичних занять особливу увагу слід приділити індивідуальному підходу до кожного студента та особливостям педагогічно-психологічного спілкування. У випадку, якщо студенти зрозуміють, що всі їх навчальні можливості вичерпані, то різко знизиться рівень мотивації і, як наслідок, оцінка роботи самого викладача.

Одним із критеріїв підвищення ефективності практичних

занять є поєднання інтересів викладачів і студентів, що проявляється не тільки у професійності викладача, а й у всебічності самостійної підготовки студентів до занять. Це, у свою чергу, передбачає підготовку за допомогою використання як навчальних посібників, підручників та мережі Інтернет, так і всього спектру нормативно-правових актів з того чи іншого питання та обов'язково додаткових джерел (доктрини), особливо зважаючи на те, що на сучасному етапі розвитку технологій (тобто із появою електронних бібліотек) це стає в рази простіше.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що застосування інноваційних методів навчання сприяє концентрації уваги, стимулюванню й активізації розумової діяльності студентів та оволодінню знаннями на практиці, тобто змушує студента долучатися до процесу активного мислення та готує його до зустрічі з реальною практичною ситуацією в майбутньому. Через впровадження новітніх технологій процес навчання набуває нових обертів, що прискорює реальне реформування його й освіти в цілому, яке може реалізувати кожен викладач на окремому занятті.

В. В. Гальцова, канд. юрид. наук, доц.

ДЕРЖАВНІ СТАНДАРТИ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ

Вища юридична освіта взаємопов'язана з багатьма процесами, що відбуваються в політичному, економічному, соціальному житті держави та суспільства, тому відіграє важливу роль не тільки в побудові правової держави, а й у реформуванні всіх сфер, що нині має місце в Україні. На нашу думку, це проходить значно ефективніше, якщо фахівці, що беруть участь у перебудові державних інституцій, зокрема юристи, матимуть належний рівень кваліфікації.

Тривалий час державні стандарти вимагали від юристів тільки знання норм права та правильного їх застосування. Су-

часний юрист повинен не тільки максимально засвоїти знання, уміло їх застосовувати у правозастосовній діяльності, а й демонструвати знання іноземної мови, здатність мислити логічно, уміння вийти з будь-якої ситуації, діючи при цьому правомірно. Усе це вказує на те, що вища юридична освіта має задовольняти вимогам рівня її якості, що встановлюються державними стандартами вищої освіти, а на державу покладається обов'язок із постійного контролю за рівнем вищої освіти, а також вироблення єдиного підходу щодо освітньо-кваліфікаційного рівня при отриманні вищої юридичної освіти, що відповідатиме принципам Болонського процесу.

Отже, державні стандарти вищої юридичної освіти, насамперед, повинні містити перелік основних нормативних юридичних дисциплін, що є обов'язковими для фахівців за спеціальністю “Правознавство”, та встановлювати єдині державні вимоги до змісту юридичної освіти і рівня професійної кваліфікації. Також навчальні плани та навчальний процес повинні передбачати заняття, на яких розвиваються не тільки здатність і уміння студента знаходити альтернативні рішення, бути комунікабельним, а й, і це найголовніше, набувається така якість, як сповідання у своїй роботі принципу верховенства права та прагнення постійно удосконалювати свої знання.

Для досягнення цього також потрібно розширювати міжнародні зв'язки, за допомогою яких відбувається інтеграція вищої юридичної освіти та обмін досвідом, здійснювати обмін студентами з іноземними юридичними закладами, а також, безперечно, мати висококваліфіковані науково-педагогічні кадри, належне навчально-методичне забезпечення та відповідну матеріально-технічну базу. Усе це сприятиме отриманню якісної юридичної освіти студентами, яка у подальшому може бути запорукою та надійним підґрунтям для того, щоб проводити ефективно та швидко реформування всіх сфер життєдіяльності суспільства та побудувати правову незалежну державу в Україні.

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Для підвищення ефективності науки необхідний високий рівень знань і точність, достовірність отриманих результатів, що, у свою чергу, суттєво впливає на розвиток природи, суспільства і людини.

Наукові дослідження дуже складно, а інколи і взагалі неможливо піддати такому ж точному економічному аналізу, який міг би дати однозначну відповідь на питання, пов'язані з оцінкою їх ефективності. Проблема оцінки стає складнішою й тому, що вона належить до різнорідних і відокремлених дисциплін, починаючи із технічних і закінчуючи філософією, від досліджень теоретичних та експериментальних до фундаментальних тощо. Кожна ж наукова дисципліна і кожен тип наукових досліджень мають свою специфіку, та їх результати неможливо оцінити за допомогою простого розрахунку.

В основі будь-якої наукової праці лежить намір вирішити поставлене завдання за допомогою відповідних засобів. Звідси можливо зробити висновок про те, що виконання поставленого завдання з меншими витратами сил та засобів та за найкоротший час є свого роду мірилом успіху дослідницької роботи, яку можна в рівному ступені застосувати і до індивідуальної теоретичної праці, і до вирішення комплексної технічної проблеми групою науково-дослідницьких інститутів. Оскільки виконання завдання – це бажаний позитивний ефект праці, а витрачені кошти – видатки, або витрати, то співвідношення цих двох величин (не обов'язково кількісне) свідчить про ефективність проведеної роботи. Таким чином, ефективністю досліджень можна назвати кількісне та якісне оцінювання співвідношення результатів наукової роботи та витрат на виконання цієї роботи або залучення до неї дослідницького потенціалу. Таке розуміння цього поняття дозволяє зробити висновок про можливість не тільки кількісного, а й інших способів оцінки – порівняльного, якісного тощо.

За характером впливу на суспільний розвиток можна виділити науково-технічний, науково-правовий, економічний та соціальний ефекти. Науково-технічний розглядають як розширення знань про навколишній світ, виявлення нових фактів, зв'язків, закономірностей, розробка нових матеріалів, обладнання, технологій. Суть науково-правового ефекту полягає у впровадженні нових законодавчих та інших нормативно-правових актів або зміні чи доповненні існуючих, відповідно до розвитку суспільних відносин, розробці та введенні в дію державних, регіональних та інших програм і стратегій розвитку держави тощо. Економічний ефект стає помітним при отриманні додаткових економічних результатів: зростанні національного доходу, продуктивності праці, ресурсозбереження тощо. Соціальний ефект заходить свій прояв у зміні змісту, характеру і умов праці, підвищенні рівня і якості життя населення, підвищенні загальноосвітнього і професійного рівня людських ресурсів. Залежно від цілей, які ставить перед собою дослідник, при оцінці науково-дослідної роботи визначальним може бути один із перерахованих ефектів, а інші виступатимуть як додаткові.

Крім того, за результатами впровадження наукових досліджень розрізняють фактичний та потенційний ефект. Фактичний ефект стає помітним після впровадження наукових результатів у практику і має конкретний характер. Потенційний ефект – це сумарне вираження, визначене за загальними показниками, на можливий обсяг впровадження.

Про ефективність будь-яких досліджень можна судити лише після їх впровадження, тобто тоді, коли вони починають діяти, зумовлюють зміни в різних сферах суспільного життя через певний період, а це означає, що великого значення набуває чинник часу. Фундаментальні теоретичні дослідження, до яких належать науково-правові, дають результати через певний проміжок часу. Слід зауважити також, що існує низка побічних впливів, які ускладнюють картину впливу фактора часу на ефективність наукових досліджень; до них належать проблеми застарілості результатів наукових праць, пріоритету, оригінальності результатів дослідження, швидкоплинні зміни в законо-

давстві тощо.

Існують і такі види наукових праць, результати яких можна порівнювати між собою. Зіставлення потребує знання суміжних напрямів і не повинно бути схематичним. При цій умові воно допоможе стати важливим фактором підвищення ефективності дослідницьких робіт.

Оцінка фундаментальних теоретичних наукових досліджень має проводитися на основі якісних показників, таких як:

- можливість широкого застосування результатів наукових досліджень у різних сферах суспільного життя;
- новизна явищ, які сприяють проведенню принципово актуальних досліджень;
- внесок у безпеку, збереження навколишнього природного середовища;
- пріоритет вітчизняної науки і міжнародне її визнання;
- видання фундаментальних монографій з тем і їх цитування видатними вченими.

Однак треба відмітити, що ефективність науки не варто зводити тільки до впровадження, і тим більше до одержаного ефекту. Ефективність наукових досліджень – це дещо більше. Це визнання держави у світі.

В. Я. Зимогляд, канд. філос. наук, доц.

МОВНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Проблема модернізації вищої освіти в Україні обумовлює пошук парадигми навчання, що відповідає б новим реаліям, європейським і світовим стандартам. Головною метою державної політики в галузі вищої освіти є створення умов для розвитку висококультурної особистості на базі науково-гуманістичної системи навчання, обов'язковим компонентом якої має бути продуктивна риторична культура, володіння основами сучасної комунікації фахівцями сфер підвищеної мовленнєвої відповідальності.

Якісне опанування педагогічної професії неможливе без високої культури мовлення і культури спілкування. Мовлення викладача вищої школи є показником його педагогічної культури, освіченості й інтелігентності, засобом самовираження і самоствердження його особистості, інструментом продуктивного вирішення науково-педагогічних завдань.

Під терміном “культура мови” розуміють відповідність її не лише сучасним літературним нормам, а й іншим якостям, таким як багатство, логічність, точність, чистота, виразність, доцільність. Ефективність мовленнєвої діяльності викладача вищого навчального закладу залежить передусім від того, наскільки його мова відповідає нормам сучасної української літературної. Таке мовлення має вирізнятися наступними ознаками: 1) правильністю – орфоепічною, граматичною, орфографічною, пунктуаційною; 2) виразністю – змістовною, інтонаційною, візуальною; 3) чистотою, що не допускає штучності, фальшивого професіоналізму; 4) лаконізмом при збереженні змістової вичерпаності, різноманітності засобів для висвітлення теми; 5) простою, неодмінними умовами якої є її зрозумілість, дохідливість, відсутність пишномовних загальних фраз; 6) логічністю, що передбачає наявність: чіткої структури, правильної організації міркування, бездоганної логіки (для чого слід опанувати логічні закони доказовості й аргументованості, зробити думки точними, послідовними, визначеними, встановити між ними впорядковані зв'язки).

Мова повинна бути не тільки правильною, логічною, виразною, чистою, лаконічною, точною і простою, а й яскравою. Оволодіти такою мовою – одне із головних завдань підвищення професійної майстерності викладача вищого навчального закладу. Образність мови (мовлення) досягається за допомогою тропів і стилістичних фігур. Троп – вживання слова або вислову в переносному, образному значенні. До видів тропів належать порівняння, епітети, метафори, алегорія, уособлення, гіпербол, іронія тощо. До стилістичних фігур: інверсію, анафору, антитезу, градацію тощо.

Метою професійного мовлення викладача вищої школи є здійснення інтелектуального, емоційно-вольового, морального

впливу на студентів. Передумовою такого професійного і ефективного мовлення викладача є володіння технікою мовлення. Під технікою мовлення розуміють уміння викладача володіти голосом, інтонувати свій виступ та управляти аудиторією. Техніка мовлення – складний феномен і складний процес. Компоненти техніки мовлення – голос, дикція, темп, інтонація – виконують важливі функції і створюють імідж викладача, виявляють його емоційний стан і психічну індивідуальність, впливають на позитивне сприйняття викладача студентами і колегами.

Належне місце серед елементів техніки мовлення посідають позавербальні прийоми – міміка і жести як додаткові засоби виразності мовної діяльності викладача. Для становлення мовленнєвої культури викладача велике значення має оволодіння різними мовленнєвими стилями – науковим, офіційно-діловим, публіцистичним, художнім, розмовним. Відповідний стиль мови існує для забезпечення ефективного спілкування.

Таким чином, для успішної педагогічної діяльності викладачу вищого навчального закладу необхідні: досконале володіння мовою, її виразними можливостями, систематичне вдосконалення техніки і культури мовлення, педагогічна майстерність та позитивний імідж.

І. В. Зіноватна, канд. юрид. наук, асист.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Стратегічна мета реформування та модернізації вищої освіти і науки в Україні – створення ефективного інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах через впровадження найсучасніших технологій і моделей навчання, що сприятиме прогресивним нововведенням.

Соціально-економічні зміни в Україні зумовили виникнення цілої низки проблем, пов'язаних із традиційним підходом до навчання у вищій школі. При традиційному (зосередженому на вербальних методах) навчанні викладачі вищого навчального

закладу часто виступають пасивними учасниками процесу, оскільки формально сприймають інформацію, не отримують необхідної мотивації в опануванні нового матеріалу, у підвищенні свого фахового рівня. Актуальним є впровадження сучасних методів проведення практичного заняття, головними перевагами яких є орієнтація на співробітництво викладача і студента, оптимальне співвіднесення теоретичних засад і практичного закріплення фахових знань, активний самостійний пошук, творчий підхід до навчальної діяльності, створення особливої емоційної атмосфери, намагання спиратися на самооцінювання та самокритичне ставлення до рівня особистої підготовки.

При всіх змінах, яких зазнає сучасна вища школа, процес навчання як і раніше включає до себе практичні заняття, призначені для поглибленого вивчення дисципліни. Практичні заняття (грец. “*prakticos*” – діяльний) – форма навчального заняття, при якій викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань. Практичне заняття передбачає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, вирішення завдань із їх роз’ясненням, їх перевірку, оцінювання.

Застосування наведених нижче методів, форм і прийомів навчальної роботи на практичних заняттях забезпечує надзвичайно високу ефективність навчального процесу з дисциплін гуманітарного профілю. Отже, розглянемо їх.

Ділова (рольова) гра. Цей вид є одним із найбільш популярних серед студентів, адже побудований на творчості, змагальності, колективній співпраці. Однак ефективність цього методу визначається якістю попередньої підготовки викладача і студентів. Основна мета будь-якої ділової гри полягає у створенні ситуації, максимально наближеної до реальної, в якій студент повинен виконати необхідні професійні дії, правильно застосувати набуті знання, виявити навички роботи за фахом.

Проблемний (проблемно-пошуковий) метод. Цей вид передбачає проблемний виклад матеріалу, проблемні евристичні діалоги, вправи проблемно-пошукового характеру, створення певної проблемної ситуації, організації колективного пошуку оптимального варіанта вирішення проблеми, наприклад, шляхом обговорення, “ініціативних” дій учасників тощо. На відміну від традиційних методів, що здебільшого зорієнтовані на репродукцію та закріплення знань, ці вимагають від студентів не простого відтворення інформації, а творчості, оскільки містять у своїх умовах елемент незнаного, невідомого.

“Мозковий штурм” – це метод організації спільної групової та творчої роботи в аудиторії з метою підвищити розумову активність учасників і знайти ідеї, конструктивні рішення складних проблем або нестандартних ситуацій. Він дає можливість за короткий час висловитися великій кількості студентів, що є передумовою вироблення найбільш розумного рішення.

“Сократів діалог” – у його основі лежить метод Сократа, який формує вміння грамотно ставити запитання, спрямовувати діалог, складати його алгоритм, передбачати можливі варіанти відповідей і заздалегідь готувати варіанти наступних ланцюжків запитань. Метод стимулює творче (аналітичне і синтетичне) мислення, самостійний пошук відповідей, навчає логічно вибудовувати ланцюг запитань, які наближають до остаточної відповіді.

“Дерево рішень” – простий практичний спосіб виокремити переваги і недоліки різних варіантів дій, рішень тощо. Плюси і мінуси фіксуються у спеціальних таблицях, розміщених в аудиторії. Студенти підвищують свою компетентність, аналізуючи та оцінюючи альтернативні варіанти вирішення проблеми та прогнозуючи наслідки кожного з них. У цьому їм допомагають робочі запитання, які формулюють як викладач, так і самі студенти. Вміння поставити правильні і чіткі запитання – запорука всебічної та об’єктивної оцінки можливих варіантів рішень.

Крім розглянутих, дуже ефективними є також: дискусії із запрошенням фахівців; публічні виступи на задану тему

(імпровізація); тренування вміння реконструювати перебіг подій шляхом допиту очевидця (реконструкція); цільове спостереження за якимось процесом задля виявлення його відповідності бажаному результату або заданим параметрам (моніторинг); аналіз і діагностика ситуації; тлумачення (в усіх його різновидах) та коментування (правових норм, подій тощо); оцінка (або самооцінка) дій учасників; аналіз помилок, колізій, казусів та ін.

Таким чином, створення інноваційного науково-освітнього середовища у вищій школі передбачає якісне оновлення змісту і форм навчання через органічне поєднання навчальної і науково-дослідницької роботи, теорії і практики, класичних методів викладання й інноваційних, широкої та фундаментальної підготовки фахівців і вузькопрофільної спеціалізації, що дозволить забезпечити універсальність, багатоплановість, гнучкість та ефективність сучасного навчального процесу.

А. Є. Іванова, канд. юрид. наук, асист.

ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Процес переходу від індустріального до інформаційного світового суспільства, а також соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, вимагають суттєвих перетворень у багатьох сферах діяльності держави. Зокрема, це стосується і реформування освіти. Постає проблема забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження в навчально-виховний процес новітніх педагогічних технологій та науково-методичних досягнень, створення нової системи інформаційного забезпечення освіти. В інформаційному суспільстві освіта має носити випереджальний характер та бути спроможна забезпечити постійно зростаючі вимоги до якості та доступності великих верств населення до отримання знань. Тому поява дистанційної освіти не випадкова, це закономірний етап розвитку та адаптації освіти до сучасних умов.

Дистанційне навчання в Україні – це взаємодія слухача і викладача, незалежно від місця їх знаходження та розподілу в часі, на основі сучасних педагогічних та інформаційних технологій. Важлива роль у вдосконаленні вітчизняної освіти відводиться впровадженню в освітню діяльність технологій цього навчання та притаманних їм нових методів організації навчального процесу.

Як наголошує А. А. Андреева, дистанційне навчання – це синтетична, інтегральна, гуманістична форма навчання, яка ґрунтується на використанні широкого спектра традиційних та нових інформаційних технологій та технічних засобів, що застосовуються для подання навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем та студентом, коли процес навчання не залежить від їх розташування в просторі і в часі, а також конкретної освітньої установи.

До основних переваг дистанційної освіти можна віднести:

- отримання освіти контингентом, який унаслідок соціальних, медичних або інших причин не може навчатися на очній формі. Це стосується військовослужбовців, жінок, що перебувають у відпустці по догляду за дитиною, осіб з фізичними вадами, працівників, що поєднують навчання й роботу або підвищують свою кваліфікацію, тощо;
- індивідуальний навчальний план та гнучкий графік взаємодії учасників навчального процесу;
- можливість надання освітніх послуг іноземним громадянам та громадянам України, які мешкають за кордоном;
- позитивний вплив на слухача, що полягає в активізації пізнавальної діяльності, підвищенні творчого та інтелектуального потенціалу за рахунок самоорганізації і посилення мотивації, використанні сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій.

Стан розвитку дистанційної освіти в Україні на сьогоднішній день не відповідає вимогам інформаційного суспільства в цілому. Це зумовлюється низкою проблем:

- по-перше, невисокий рівень комп'ютеризації суспільства в цілому та системи освіти зокрема;

- по-друге, низьке освоєння навчальними закладами сільових інформаційних технологій;

- по-третє, якість отриманої освіти багато в чому залежить від особистості слухача, який протягом усього періоду навчання повинен працювати індивідуально і освоювати навчальний матеріал максимально самостійно. Тому основою дистанційної освіти є передусім жорстка самодисципліна, самостійність та усвідомленість особи, що прагне отримати знання;

- по-четверте, необхідність підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів з урахуванням нових функцій викладача та особливостей навчання в системі дистанційної освіти, насамперед в галузі застосування у навчанні телекомунікаційних мереж та інформаційних технологій.

Незважаючи на окреслені проблеми, кількість слухачів, які здатні і бажають навчатися за дистанційними технологіями, вже зараз досить велика і зростає дуже швидко. Тому для забезпечення зазначених потреб, а також системності, комплексності і узгодженості дій у реформуванні освітньої системи у напрямку встановлення дистанційної освіти необхідна державна підтримка – створення, впровадження і розвиток національної системи дистанційної освіти в Україні, яка стане частиною освітньої системи України та буде інтегруватися в світовий освітній простір.

С. В. Качурова, канд. юрид. наук, доц.

ІННОВАЦІЙНІ ЗМІНИ У СТРУКТУРІ ІНСТИТУТУ ОСВІТИ

Прагнення України до інтеграції в європейський простір, намагання зблизити ринки, у тому числі й освітній, зумовлює те, що пріоритетним напрямом стає модернізація управління вищою освітою, приведення останньої у відповідність до вимог і запитів суспільства. Реалізація стратегій міжнародного співробітництва в цій сфері дозволить нашій країні стати рівно-

правним партнером на ринку освітніх послуг. Країнами-лідерами, що вивчають процес інтеграції, є США, Канада, Велика Британія, Німеччина, Австралія, Франція. Головними ініціаторами проведення досліджень на регіональному рівні виступають університетські центри, задіяні в міжнародних програмах, та регіональні громадські і політичні організації, вказані заходи також підтримуються на рівні корпорацій: P&G, Coca-Cola, Johnson&Johnson та інші.

Процеси інтернаціоналізації вищої освіти у країнах Європи були в центрі уваги таких вчених, як Ф. Альтьбах, М. Ван дер Венде, Дж. Дейвіс, С. Каннінгхем, Дж. Найт. Серед українських науковців можна виділити С. Вербицьку, К. Корсак, О. Локшину, Л. Пуховську, А. Сбруєва. Проте, незважаючи на постійне вивчення вказаних проблем, в Україні все ж таки комплексного дослідження напрямку організації інновацій та інтеграційних процесів в управлінні вищою освітою не було.

Інтернаціоналізація освіти дає можливість включити низку міжнародних проблем у дослідницьку, викладацьку та адміністративну діяльність ВНЗ, організувати культурний обмін між освітянськими партнерами, оскільки її складовими є розвиток доступності, універсонуалізації знань, можливість участі в розробці міжнародних стандартів якості освіти, міжнародне визнання документа про освіту, підвищення інноваційності освіти, одним із напрямків якої є зростання якості технологій викладання певного предмета, розширення міжнародного співробітництва, активізація студентської мобільності. Проте при цьому потрібно говорити про повний перехід на Болонську систему, організацію вільного переміщення студентської спільноти по країнах ЄС.

Українська освіта продовжує боротися за конкурентне місце на ринку освітніх послуг, а ключовою ціллю здобувачів вже є не тільки отримання нових знань, а й додатково гарантія робочого місця, тобто постійної роботи.

Освітня послуга конкурентоспроможна, якщо вона відповідає вимогам якості та задовольняє попит споживачів. Сьогодні, на жаль, зростає і кількість безробітних випускників,

які мають диплом про освіту. Значна частина випускників навчальних закладів, стикаючись із проблемами працевлаштування, змушена змінювати отриману професію. Сьогодні український ринок праці виявляє відносно низьку потребу у кваліфікованій робочій силі: у 2000 р. необхідно було 68,2 тис. осіб, у 2005 р. – 186,6 тис. (max.), а на початок 2012 р. уже склала 59,3 тис. осіб, тобто фактично повернулася до стану кризових 90-х років.

Однак у певних категоріях ВНЗ українська освіта стала доступною для іноземних громадян (зокрема, із пострадянських країн), через високий рівень підготовки, йдеться, наприклад, про медичні, а також природно-технічні спеціальності.

Важливим критерієм інституалізації вищої освіти повинен виступити, на нашу думку, ступінь визнання суспільством вищої освіти як повноцінного учасника ринку надання освітніх послуг, а критерієм якості – досягнення кінцевої мети здобувачем освіти. Усе це дасть змогу відмовитися від монополії на освіту.

Головною метою провайдерів сучасних освітніх послуг є отримання прибутку шляхом задоволення потреб та залучення якомога більшої кількості клієнтів, можливість виходу на міжнародні ринки через створення нових ВНЗ, партнерство з іноземними вишами. Формування якісного освітняського продукту та наповнення його пропозицією для перспективного залучення молоді є критерієм розвитку інституту освіти в сучасній Україні.

У контексті глобалізації та інтернаціоналізації інституту освіти потрібно розширювати доступу до нього, а не скорочувати, створюючи додаткові перепони.

Цікаво, що престижність вищої юридичної освіти в Україні в порівнянні з іншими спеціальностями зумовлена зростанням потреби у фахівцях, які володіють не тільки методами юридичної кваліфікації, а й господарювання та управління; вмінням працювати в ринкових умовах. Крім того, громадянами визначалися переваги широкого застосування знань: майбутній фахівець мав змогу працювати не тільки як спеціаліст вузького

профілю, а також володів знаннями і навичками для ефективної адаптації до суміжних галузей ринку праці. Отримані глибокі знання та навички були універсальними.

Кінцевим результатом інституціональних перетворень та підключення регіонів до глобальних процесів має стати досягнення згоди між регіональними елітами щодо пріоритетів і перспектив регіонального й загальнонаціонального розвитку, формування довіри з боку населення до інститутів держави, самоврядування, бізнесу та громадянського суспільства, прив'язка освітніх послуг до реального сектору економіки.

Враховуючи високий соціальний контроль за діяльністю держави в інституціональній теорії, вона розглядається не як протипава ринку, а як самостійний елемент сукупності всієї системи. За рахунок регулювання монетарної, бюджетної політики, закупівлі товарів та послуг відповідно до вимог ринку в державній сфері починає превалювати ринковий підхід, заснований на еквівалентних стосунках із суспільством.

Застосування теорій інституціоналізму в контексті наукового і практичного вирішення головних завдань трансформації освіти та підготовки фахівця вимагає створення інституціональних моделей, адаптованих до специфіки країни з урахуванням історичних, культурних, етнічних, геополітичних традицій.

При цьому слід пам'ятати, що “один лише інституціоналізм жодним чином не може стати методологічною панацеєю. Він повинен органічно “увійти” до складу еволюційної теорії поряд з іншими підходами, які системно описують трансформаційні та транзакційні чинники,” та стати базою якісної підготовки сучасного фахівця у сфері права.

Для підготовки більш кваліфікованих спеціалістів (професіоналів) в юридичній сфері необхідно знаходити нові концепції викладання правових дисциплін, здійснивши їх оновлення, поглибивши взаємозв'язок з практикою, а головне, не запечувати цієї можливості.

Т. В. Курман, канд. юрид. наук, доц.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

У сучасних умовах в Україні продовжується реформування вищої освіти шляхом запровадження механізмів і принципів Болонського процесу, а його напрями визначаються головним завданням національної державної освітньої політики, яке полягає у забезпечення якості освіти, зокрема вищої, а також якості освітньої діяльності. Отже, одним із пріоритетів реформування та модернізації вищої освіти виступає дистанційне навчання. Відповідно до ст. 49 Закону України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 р. дистанційне навчання є однією з форм навчання у вищих навчальних закладах.

Так, ст. 26 цього Закону серед основних завдань вищого навчального закладу закріплює забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності.

Дійсно, в епоху формування та становлення інформаційного суспільства, яка характеризується як мінливістю навколишнього світу, так і зростаючою динамікою вказаних змін, особливої актуальності набувають питання всебічного розвитку особистості, самостійної, здатної приймати рішення, діяти активно, адаптуватися до змін та умов життя, постійно вдосконалюватися, розвиватися і навчатися. Саме цьому покликано сприяти дистанційне навчання. Його запровадження пов’язане з розвитком новітніх інформаційних і комунікаційних технологій, що змінюють характер і швидкість отримання та розповсюдження знань. Крім того, це зумовлено необхідністю реформування системи освіти з метою підвищення її якості, доступності та ефективності.

На сьогодні дистанційна освіта – поширене явище в багатьох країнах світу, до того ж його популярність зростає з кожним роком. Воно як інноваційна форма з’явилося на українському ринку освітніх послуг декілька років тому, але на сьогодні

в умовах ведення воєнних дій на території окремих регіонів, несприятливої економічної ситуації, коли не всі студенти мають можливість прибути на навчання до вищих навчальних закладів, набуває все більшої актуальності. Таким чином, дистанційне навчання являє собою новий, інноваційний підхід до навчання, який передбачає пріоритетність самостійної роботи студентів, залучення їх до активної пізнавальної діяльності, надання їм доступу до мультимедійних джерел та Інтернету. При цьому зменшується кількість аудиторних занять. Однак завдяки доступу до інтернет-технологій студент має змогу отримувати необхідну навчальну інформацію з баз даних навчального закладу, медіа- та інтернет-простору, користуватися за допомогою локальної мережі повнотекстовими електронними підручниками та навчальними посібниками. Для навігації навчальної діяльності розроблені стандартизовані електронні навчально-методичні комплекси – посібники, у яких детально викладено інформацію щодо навчальної дисципліни, яка вивчається, та її ресурсної підтримки, завдяки системі електронної пошти студент має можливість онлайн-спілкування з викладачем, отримання консультацій тощо. У свою чергу, викладач за допомогою цієї системи може читати лекції, проводити консультації з написання контрольних, курсових чи індивідуальних робіт, тестів, наукових доповідей, студентських тез тощо, контролювати час, який студент присвятив вивченню предмета, здійснювати оцінку його знань. Для забезпечення ефективної взаємодії при дистанційному навчанні використовується ціла низка інструментів, до яких, зокрема, належать персональний комп'ютер, мобільний телефон, інтерактивні комп'ютерні програми, Інтернет, електронна пошта, DVD-програвач, телевізор, факс і звичайна пошта. Виходячи з викладеного, система дистанційної освіти має включати наступні елементи: викладач, студент, телекомунікаційне середовище, програмне забезпечення, а також обов'язково активну самостійну роботу студента, звичайно під керівництвом викладача.

При цьому слід зазначити, що дистанційна освіта в Україні поки що не відповідає вимогам, які висуваються до ін-

формаційного суспільства, і не забезпечує повноцінного входу України до міжнародного освітнього простору. Для забезпечення гідного місця дистанційного навчання у системі освіти України необхідно передусім створити глобальну комп'ютерну мережу освіти і науки, зокрема правової. Крім того, серед найважливіших проблем, які необхідно вирішити для успішного розвитку дистанційного навчання в Україні, треба назвати такі: створення якісних електронних навчальних комплексів із відповідних дисциплін; належне технічне забезпечення дистанційної освіти; підготовка висококваліфікованого персоналу, у тому числі відповідна підготовка викладачів і студентів до дистанційного навчання; розробка видів і методики проведення дистанційних практичних занять; розробка методики контролю та оцінювання знань при дистанційному навчанні; створення ефективних систем збереження і опрацювання значної кількості різномірних повідомлень, компонування їх у зручному вигляді; забезпечення розвитку навчальних веб-ресурсів тощо.

Потрібно також розуміти, що не всі студенти потенційно готові до дистанційного навчання. Дистанційна освіта ефективна для певної категорії студентів – свідомих, внутрішньо організованих, дисциплінованих, дорослих людей (здебільшого як друга освіта), які здатні самостійно працювати, маючи власну мотивацію. Тому одним із недоліків дистанційного навчання можна назвати пряму залежність результатів такого навчання від мотивації студента. Інший недолік пов'язаний з відсутністю очного спілкування між учасниками навчального процесу. Однак не слід забувати, що педагогічний процес – це процес взаємодії викладача і студента. У зв'язку з цим при дистанційному навчанні система “викладач-студент” повинна бути головною, а система “студент-комп'ютер” – додатковою, другорядною. Адже людина – істота суспільна, тому спілкування між викладачем і студентом має залишатися основним, фундаментальним елементом освітньої діяльності.

ДЕЯКІ СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕЛЕКТРОННОЇ ОСВІТИ

На сьогодні актуальним питанням у сфері освіти є можливість застосування сучасних досягнень науково-технічного прогресу в наданні освітніх послуг. У першу чергу, це стосується впровадження та розвитку електронної освіти (e-Learning), під якою розуміється освіта, що базується на використанні інформаційних та телекомунікаційних технологій (web-технологій, Інтернету, інтерактивного телебачення, аудіо- та відеозапису тощо). Незважаючи на очевидні переваги такої освіти, існує ряд проблем, вирішення яких сприяло б більш швидкому та якісному розвитку ринку електронної освіти не тільки в Україні, а й в інших країнах світу.

По-перше, це проблема легітимності електронної освіти як з боку держави, так і роботодавців. У багатьох країнах світу (у тому числі в Україні) досі не визначений законодавчий механізм визнання державою електронної освіти поряд з традиційною очною та заочною. Серед роботодавців та населення також превалує скептичне ставлення до електронної освіти, через велику кількість організацій, що надають недоброякісні освітні послуги за допомогою інформаційних технологій. Такі організації не мають належної компетенції та створюються лише для отримання прибутку.

Одним із варіантів вирішення вказаної проблеми в Україні є внесення змін до Закону України “Про вищу освіту” щодо можливості надання вищими навчальними закладами послуг з електронної освіти, а також закріплення процедури отримання свідоцтва/сертифіката особами, що отримали освіту у такий спосіб, та правового значення цього документа. У свою чергу, необхідно покласти обов’язок на Міністерство освіти і науки проведення моніторингу електронної освіти в Україні та надання відповідних ліцензій, якщо такі курси будуть проводити неакредитовані навчальні заклади.

По-друге, важливою є *проблема захисту інтелектуальної власності університету* при наданні електронної освіти. Так, будь-яка особа, що оплатила та отримала доступ до системи електронної освіти, може розповсюдити в мережі Інтернет навчальні

ресурси, тим самим порушити майнові та особисті немайнові права інтелектуальної власності, що належать викладачам та вищому навчальному закладу. У зв'язку з цим може бути порушений механізм комерціалізації електронної освіти та спричинена значна матеріальна шкода організації, що надає такі послуги.

Актуальною також є *проблема недосконалості існуючих на сьогодні освітніх методик та контролю знань студентів, що навчаються в системі електронної освіти*. Методика передачі знань в мережі Інтернет може суттєво відрізнитися від традиційної завдяки своїй інтерактивності. Використання сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій суттєво розширює можливості викладача, але створює нові проблеми. Так, втрачається зв'язок між викладачем і студентом, нівелюється особистість викладача, що в багатьох випадках має ключове значення для навчання. Найгострішою залишається також проблема відсутності дієвих педагогічних підходів до викладання в мережі Інтернет, а більшість електронних курсів на сьогодні являє собою записані відеолекції та тестові завдання для самоконтролю знань. Вказане значно погіршує якість електронної освіти порівняно з традиційною.

Ще однією проблемою є *кадрова*. Підготовка якісних електронних курсів потребує не тільки висококваліфікованих викладачів, що мають значний методологічний досвід викладання та високий рівень професійного мислення, а й на достатньому рівні володіють навичками роботи з електронно-обчислювальною технікою, особливо з програмним забезпеченням, що дозволяє створювати навчальні матеріали. У зв'язку з цим викладачу потрібно не тільки мати високі професійні знання, ентузіазм та потяг до творчості в розробці методики викладання, а й опанувати сучасні інформаційні технології.

Підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що нами були окреслені лише деякі існуючі на сьогодні проблеми електронної освіти, а їх вирішення сприятиме розвитку ринку електронної освіти в Україні. У цілому, на наш погляд, така освіта – перспективний напрям, який у майбутньому може повністю замінити традиційну систему освіти в світі.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні українські вищі навчальні заклади адаптуються в сучасному інформативному суспільстві за допомогою інноваційного методу навчання – електронного, або e-learning. Даний метод розвивається досить активно, а його впровадження в навчальний процес необхідне для студентів, адже він орієнтує студентів на новий стиль освіти та стимулює розвиток їх умінь та навичок для подальшого навчання протягом усього життя, чому, у свою чергу, сприяє підвищений попит на освітні послуги та рівень розвитку ІКТ. Найбільше користувачів електронного навчання у США та Канаді, серед європейських країн лідерами вважаються Велика Британія, Німеччина, Італія та Франція. Для нашої країни даний метод є більш інноваційним.

Як зазначає С. О. Семеріков, розвиток електронного навчання відбувався на трьох етапах.

Перший етап (20-50-ті рр. ХХ ст.) бере свій початок із моменту появи електромеханічних комп'ютерів, а тривав до широкого впровадження електронних комп'ютерів. Цей етап характеризується застосуванням різних механічних, електромеханічних та електронних індивідуалізованих пристроїв, за допомогою яких подавався навчальний матеріал та виконувався контроль і самоконтроль знань (технологія програмованого навчання).

Другий етап охоплює період 50-80-х рр. минулого століття та пов'язаний з широким впровадженням ЕОМ у практику. Ключовими термінами цього періоду стали інтелектуальні навчаючі системи, комп'ютерно-орієнтовані системи навчання, комп'ютерна підтримка навчального процесу, комп'ютерні системи контролю знань. У цей період створена велика кількість спеціалізованого програмного забезпечення – автоматизованих навчальних систем PLATO, Coursewriter, Tutor та інші.

Третій етап (з 80-х рр. минулого століття) розпочався з появою комп'ютерних мереж та персональних комп'ютерів. По-

тужний імпульс розвитку освітніх технологій дало використання глобальної мережі Інтернет. Завдяки спільним та розподіленим ресурсам, web-технологіям, віддаленому доступу до навчальних матеріалів суттєво збільшилася ефективність професійної підготовки, тобто вона стала доступнішою та масовішою. Мережні технології, висока якість та підвищення апаратного забезпечення сприяли створенню професійних середовищ та систем для надання освітніх послуг і реалізації різних видів формальної (організованої) та неформальної (спеціально не організованої) освіти. Ключовими термінами цього періоду є Інтернет, web-курси, гіпертекст, віртуальне навчання, віртуальний університет, неперервна освіта, навчання протягом усього життя, дистанційне навчання, електронне навчання та мобільне навчання.

Наведемо декілька тлумачень поняття “електронне навчання”.

Так, Марк Розенберг (Marc Rosenberg) дав таке тлумачення цього терміна: *e-Learning* – використання інтернет-технологій для надання широкого спектра рішень, що забезпечують підвищення знань та продуктивності праці; *e-Learning* базується на трьох основних принципах: робота здійснюється по мережі; доставка навчального контенту кінцевому користувачу здійснюється за допомогою комп’ютера з використанням стандартних інтернет-технологій.

У свою чергу, Еллісон Роззетт (Allison Rossett) визначає *e-Learning* так: *web-навчання (WBT)*, або *електронне навчання чи он-лайн навчання*, – це є підготовка кадрів, що знаходиться на сервері або на комп’ютері, який підключений до мережі Інтернет (World Wide Web).

Фахівці ЮНЕСКО вважають, що *e-Learning* – це навчання за допомогою Інтернет і мультимедіа.

Існує велика кількість тлумачень, що роблять акцент на інших аспектах *e-Learning*. Наведемо декілька із них:

e-Learning – широкий набір додатків і процесів, що забезпечують: навчання, побудоване на використанні web-технологій; навчання з використанням персонального комп’ютера, віртуальних класних кімнат; засоби організації взаємодії користувачів по мережі. *e-Learning* включає до себе до-

ставку навчального контенту через Інтернет, аудіо- і відеозапис, супутникове мовлення, інтерактивне телебачення і CD-ROM;

e-Learning – навчання із застосуванням інформаційних і телекомунікаційних технологій. Охоплює весь спектр дій починаючи з підтримки процесу навчання до доставки навчального контенту слухачам.

На думку В. Ю. Бикова, *електронне дистанційне навчання* – це різновид дистанційного навчання, за яким учасники і організатори навчального процесу здійснюють переважно індивідуалізовану взаємодію як асинхронно, так і синхронно у часі, переважно і принципово використовуючи електронні транспортні системи доставки засобів навчання та інших інформаційних об'єктів, комп'ютерні мережі Інтернет/Інтранет, медіанавчальні засоби та інформаційно-комунікаційні технології.

На переконання С. О. Семерікова, *електронне навчання* є інноваційною технологією, спрямованою на професіоналізацію та підвищення мобільності тих, хто навчається, і на сучасному етапі розвитку ІКТ воно може розглядатися як технологічна основа фундаменталізації вищої освіти.

Останнім часом все більшого поширення набуває термін “електронне навчання 2.0”, який відображає тенденції у сфері організації електронного навчання, пов'язані з використанням технологій Web 2.0. На відміну від електронного навчання, що припускає використання дистанційних курсів, які пропонуються студентам із метою проведення процесу навчання, електронне навчання 2.0 передбачає використання засобів Web 2.0: блоги, вікі, підкасти, соціальні мережі тощо.

Спираючись на зазначені характерні риси і принципи побудови електронного навчання, В. М. Кухаренко вказує такі його специфічні *якісні властивості* [3]: 1) *гнучкість і адаптивність* навчального процесу до потреб і можливостей студентів, які переважно, не відвідують регулярних занять, а працюють у зручний (як для викладача, так і для студента) для такої роботи час у зручному місці й зручному темпі; 2) *модульність побудови* навчальних програм; 3) *нова роль викладача*: викладач координує навчально-пізнавальний процес, коригує курс, який ви-

кладає, керує навчальними проектами, перевіряє поточні завдання, консультує при складанні індивідуального навчального плану, управляє навчальними групами взаємопідтримки; 4) *спеціалізовані форми контролю* якості навчальних досягнень: традиційні формами контролю якості освіти та дистанційні (співбесіди, практичні, курсові та проектні роботи, екстернат, робота в середовищі комп'ютерних інтелектуальних тестових систем тощо); 5) *використання спеціалізованих засобів навчання*.

У зв'язку з тим, що електронне навчання в останні роки набуває все більшої популярності, виникає необхідність у стандартизації підходів до створення курсів цього навчання. Метою даної ініціативи є розвиток стратегії та її впровадження в навчальний процес, що має відбуватися у сфері модернізації навчання і тренінгу, а також об'єднання вищих навчальних закладів та комерційних підприємств для вироблення стандартів у сфері електронного навчання.

Я. О. Павліщева, асист.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВНЗ

При викладанні такої динамічної за своєю суттю дисципліни, як іноземні мови, що перебуває у процесі перманентного розвитку, мають враховуватися розробки і сучасні технології. Зокрема, це стосується інформаційних технологій, що інтенсивно використовуються у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Поширення інформаційних технологій у наш час набуває глобального характеру і відкриває цілковито нові та якісно інакші можливості, це можна сказати і про викладання іноземних мов. Такою всеохоплюючою та впливовою системою став Інтернет. Незважаючи на його суперечливий характер, дискусії про його користь чи, навпаки, негативний вплив на суспільство та окремого індивіда, в освітянському аспекті Інтернет значно урізноманітнює види, методи та форми навчання, робить доступними

для студентів та викладачів раритетні першоджерела, полегшує підбір навчального матеріалу, а також стимулює активну пізнавальну та самостійну творчу діяльність.

Із приводу власне іноземних мов слід зазначити, що в умовах збільшення кількості навчального матеріалу для самостійного вивчення студентів застосування інтернет-технологій стає дедалі актуальнішим у вітчизняних ВНЗ. Крім знань, отримання яких пропонується програми в навчальних закладах, у сучасного студентства виникає гостра необхідність виходити за межі програми та оволодівати додатковими знаннями з іноземної мови. Ця необхідність зумовлена перш за все глобалізацією сучасного суспільства, відкритого міжнародного обміну спеціалістами у різних сферах виробництва та інтеграцією України до європейської спільноти. Більш того, володіння іноземною мовою (та навіть декількома мовами) стає невід'ємною складовою успішного кар'єрного зростання особистості.

Популярність системи Інтернет у викладанні іноземних мов пояснюється тим, що пріоритетним у цій галузі є формування комунікативної компетенції студентів, через яку, у свою чергу, реалізуються освітня, виховна та розвивальна мета навчального процесу. Оскільки Інтернет нині є тим простором, де відбувається значна частина комунікацій індивіда, незалежно від географічного розташування співрозмовників, він виступає тим важливим засобом, за допомогою якого відбувається міжкультурна взаємодія і, відповідно, формується комунікативна компетенція. Використовуючи Інтернет у процесі викладання іноземної мови, викладач залучає студентів до безпосереднього та динамічного спілкування, має можливість познайомити їх із живою мовою, бо вона є поряд з академічною мовою, що пропонується навчальною програмою. Спілкуючись в системі Інтернет, студент опиняється у справжніх життєвих ситуаціях і залучається до вирішення широкого спектра реалістичних та цікавих проблем. Живе мовне середовище Інтернету стимулює розвиток швидкого та водночас адекватного реагування в процесі безпосереднього спілкування. Крім того, за наявності великої кількості комунікативних форумів у різноманітних напрямках викладач може обирати та пропонувати форуми за спеціалі-

зацією студентів, на яких вони зможуть обговорювати важливі для них професійні питання на міжнаціональному рівні.

Використання інтернет-технологій, таких як форуми, соціальні мережі, інтерактивні новини, освітянські програми в он-лайн режимі у викладанні іноземних мов забезпечує справжню зацікавленість студентів у дисципліні, бажання пізнати її якомога глибше з метою більш інтенсивного спілкування, а отже, залучання цих технологій значно підвищує ефективність процесу навчання. Слід додати, що використання Інтернет у навчальному процесі сприяє розвитку колективної роботи студентів та набуттю навичок ефективної командної взаємодії.

Таким чином, в умовах сьогоденних реалій володіння іноземними мовами стає потребою сучасного суспільства. Його глобалізація вимагає від індивіда адекватної комунікативної та міжкультурної компетенції, яка неможлива без постійної практики спілкування іноземною мовою. Саме тому використання інтернет-ресурсів у викладанні іноземних мов є тим унікальним засобом, що може значно оптимізувати цей процес, зробити вивчення іноземних мов більш цікавими та доступними для широкої аудиторії.

В. В. Панченко, канд. юрид. наук, асист.

ВИЩА ОСВІТА ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Згідно із Законом України “Про освіту” від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями. Отже, ґрунтуючись на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, освіта відіграє важли-

ву роль у процесі формування людини як особистості, а також інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства та держави в цілому.

На сьогоднішній день при гуманізації суспільних відносин, постійних політичних та демократичних перетвореннях, в умовах необхідності наукового пошуку більш ефективних механізмів впливу, які сприяли б відповідним змінам людських стосунків, розвиваючи вміння орієнтуватися у середовищі, що не є сталим, особливої значущості набуває вища освіта, яка відповідно до Закону України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 р. № 1556-VII є сукупністю систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти.

Отже, змістом вищої освіти є обумовлена цілями та потребами суспільства система знань, умінь та навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного прогресу країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Отримання вищої освіти забезпечується освітньою установою, що розглядається як складна соціально-педагогічна система, тобто як сукупність взаємопов’язаних між собою елементів та процесів, офіційних та неофіційних соціальних систем і відносин на студентському, викладацькому та адміністративному рівнях, та входить як підсистема до системи вищої освіти. Саме вищий навчальний заклад може виступити як система, що має в своєму складі підсистеми (адміністративну, господарську тощо), але провідним елементом серед них є педагогічна підсистема, вона ж одночасно і система, під якою розуміється певна сукупність взаємопов’язаних засобів, методів, процесів, необхідних

для створення організованого, цілеспрямованого і навмисного педагогічного впливу на формування особи.

Рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, що відображатиме її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти, повинен бути якісним, що дасть можливість країні стати конкурентоспроможною на світовому ринку праці, маючи висококваліфікованих фахівців. Це, по-перше, залежить від рівня організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, який повинен відповідати стандартам вищої освіти, забезпечувати здобуття особами якісної вищої освіти та сприяти створенню нових знань. По-друге, характеризуючи вищий навчальний заклад як систему зі своєю специфічною організаційною структурою, освітньо-інформаційним середовищем, інформаційно-комунікативними зв'язками, він повинен бути взаємопов'язаний із зовнішнім середовищем, тобто навколишнім світом. У цьому контексті маються на увазі соціально-політичні, педагогічні, економічні, організаційні умови функціонування закладів, замовників освіти, чинне законодавство в галузі освіти, заклади-конкуренти, техніка та технології, система суспільних цінностей тощо.

Отже, удосконалення та підвищення рівня якості організації освітнього процесу й освіти в цілому – основні напрями діяльності держави, мета якої полягає у створенні умов для розвитку особистості і самореалізації кожного, оновленні змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до реалій сьогодення, своєчасно реагуючи на вимоги прогресу, сприймаючи сучасні цивілізаційні процеси, узгоджуючи власні напрями діяльності з об'єктивними умовами та потребами суспільства. Досягнення цього, у свою чергу, сприятиме забезпеченню пріоритетності розвитку вищої освіти, яка є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства, що відтворює як інтелектуальний, духовний, так і соціально-економічний потенціал суспільства.

ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИЧНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ЯК ОДНІСІ З ВАЖЛИВИХ СКЛАДОВИХ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У ряді європейських країн розглядають питання щодо можливості запровадження нової інноваційної системи освіти. Замість звичайного викладання предметів пропонується проведення навчального процесу за “явищами” або за темами. У новому форматі викладання дисциплін особі, яка навчається, не потрібно буде проходити повні курси з певної навчальної дисципліни, а буде дозволено обрати її окремі теми або фрагменти, що знадобляться їй в майбутньому. При цьому обирати будь-яку “тему” така особа буде, керуючись власними уявленнями щодо її доцільності у своєму подальшому житті. Кожна тема поділена на кілька занять із різними викладачами, чиї програми повинні ідеально доповнювати одна одну. Однак слід констатувати, що все ж таки залишається відкритим питання, чи буде така педагогічна система ефективною формою організації навчання у вищій школі, або семінарські заняття, з якими органічно поєднуються лекції, є незмінною ефективною формою побудови навчального процесу?

На наш погляд, найбільш ефективною формою у вищій школі все-таки є семінарські заняття, які, поєднуючись з лекціями, доповнюють їх. Саме семінар виступає тією формою організації навчального процесу, при якій на етапі підготовки домінує самостійна робота студентів із навчальною літературою та іншими дидактичними засобами над рядом питань, проблем і завдань, а в процесі семінару проводяться активні обговорення, дискусії та виступи тих, хто навчається, під час цього вони під керівництвом викладача роблять узагальнюючі висновки і висновки, які можуть бути представлені у вигляді тез, повідомлень, доповідей, рефератів та ін.

Проведення семінарських занять дозволяє вирішувати наступні навчальні завдання: оптимально поєднувати лекційні заняття з систематичною самостійною навчально-пізнавальною

діяльністю студентів, їх теоретичну підготовку з практичною; розвивати вміння, навички розумової роботи, творчого мислення, вміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань; формувати у студентів інтерес до науково-дослідницької роботи та залучати їх до наукових досліджень, які проводять кафедри; забезпечувати системне повторення, поглиблення та закріплення знань студентів із певної теми; формувати вміння та навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності. Саме семінарські заняття, у процесі яких обговорюється та або інша наукова проблема, сприяють виконанню таких основних функцій: навчальна (поглиблення, конкретизація, систематизація знань, засвоєних під час лекційних занять і в процесі самостійної підготовки до семінару); розвиваюча (розвиток логічного мислення у студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем і т. д.); виховна (виховання відповідальності, працездатності, культури спілкування та мислення, формування потреби раціоналізації до навчально-пізнавальної діяльності та організації дозвілля); діагностично-корекційна і контролююча (контроль за якістю засвоєння студентами навчального матеріалу, виявлення прогалин у його засвоєнні та їх подолання).

Говорячи про методичну концепцію організації та проведення семінарських занять, слід виходити з того, що до семінарських занять висуваються загальнодидактичні вимоги (науковість, доступність, єдність форми і змісту, забезпечення зворотного зв'язку, проблемність та ін.). При виборі методики проведення семінарських занять треба враховувати логіку викладання конкретної дисципліни та психолого-педагогічні особливості студентської групи; а також забезпечувати високий рівень мотивації навчальної діяльності студентів (вивчення теми доцільно починати із з'ясування її значення для засвоєння даної чи інших дисциплін, у майбутній професійній діяльності тощо). Необхідно дотримуватися принципу професійної спрямованості навчання у вищій школі та намагатися розвивати різнорівневі міжпредметні зв'язки з іншими дисциплінами, практичною діяльністю, що забезпечує формування єдиної системи знань, умінь і навичок сту-

дентів. Також важливим завданням є формування професійної культури і мислення, умінь самоосвіти. Отже, у процесі проведення семінарського заняття необхідно: забезпечувати органічну єдність теоретичного та дослідно-експериментального пізнання, тобто вони повинні гармонійно поєднуватися з лекційними, практичними і лабораторними заняттями та самостійною роботою студентів.

З урахуванням наведеного додамо, що залежно від завдань і змісту семінарських занять їх можна класифікувати як: 1) просемінари – проводяться зі студентами-першокурсниками з метою їх адаптації до лекційно-семінарської форми навчання у вищих навчальних закладах. Головним завданням просемінарських занять є формування у студентів умінь працювати з підручниками, першоджерелами, виконувати реферативні дослідження, готувати тези, доповіді та наукові виступи. Саме такий вид семінарів є своєрідним практикумом для підготовки першокурсників до навчально-пізнавальної діяльності на лекціях, у процесі практичних занять та самостійної роботи; 2) традиційні (тематичні) семінари, тобто орієнтовані на обговорення групи проблем, які опрацьовувалися студентами самостійно або на лекції. Серед тематичних семінарів найчастіше використовуються наступні їх різновиди: семінар-бесіда (обговорення заздалегідь підготовлених студентами доповідей, рефератів, творчих робіт); семінар-дискусія; семінар-конференція; семінар-круглий стіл; семінар-симпозіум; підсумовуючі семінари (повторення і систематизація знань, міжпредметні семінари та ін.); спецсемінари.

Викладач повинен звернути увагу студентів на необхідність глибокого ознайомлення з проблематикою семінару, неприпустимість механічного переписування матеріалу з одного або декількох джерел, використання чужих конспектів або плагіату з Інтернету. Слід підкреслити, що критичне осмислення матеріалу, різних поглядів на наукову проблему, побудова доказових, аргументованих виступів сприяє формуванню самостійного, творчого мислення, вкрай необхідного сучасному висококваліфікованому фахівцю, орієнтованому на діяльність в умовах високої конкуренції.

Викладач має бути зразком для студентів у підготовці до семінару. Він сам повинен глибоко і досконало опрацювати всю літературу, рекомендовану студентам, зробити необхідні замітки, ретельно сформулювати основні, додаткові, допоміжні питання, які необхідно і можна поставити студентам; продумати вступне і заключне слово семінару. Сьогодні необхідність проведення лекцій і семінарів одним викладачем залишається актуальним, адже саме за таких умов можливий єдиний підхід до вивчення окремих тем або питань курсу, здійснення систематичного контролю за самостійною роботою студентів.

Семінар у порівнянні з іншими формами навчання вимагає досить високого рівня самостійності в роботі з літературою. В організації семінарських занять реалізується принцип спільної діяльності, співтворчості, адже саме семінар є найважливішою формою засвоєння знань. У процесі підготовки до семінару закріплюються і уточнюються вже відомі і освоюються нові знання. Семінар як розвиваюча, активна форма навчального процесу сприяє виробленню самостійного мислення студента, формуванню інформаційної культури. Із точки зору методики проведення семінар являє собою комбіновану, інтегративну форму навчального заняття. Для підготовки та точної і повної відповіді на семінарському занятті студенту необхідно серйозно і ґрунтовно підготуватися. Для цього він повинен вміти працювати з навчальною і додатковою літературою та мати комплексні і якісні знання з різних навчальних дисциплін.

На наш погляд, викладання навчальних дисципліни за окремими темами або фрагментами не приведе до формування самостійного, творчого мислення, вкрай необхідного сучасному висококваліфікованому фахівцю, орієнтованому на діяльність в умовах високої конкуренції.

В. О. Радіонова – Водяницька,
канд. юрид. наук, асист.

ЗДІЙСНЕННЯ ПІДГОТОВКИ ТА ПОСТІЙНОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

Сучасний рівень економічного розвитку України характеризується загостренням конкурентної боротьби, виходом її на новий якісний рівень, коли все більшого значення набуває професійність працівника. Стати професіоналом можна тільки постійно розвиваючи професійні здібності, тобто саме через фахове зростання працівник може вдосконалюватися, рухатися вперед, реалізовувати свій внутрішній потенціал. Професіоналізм працівника – це здатність виконувати роботу певної складності, відповідальність, інтелектуальність, однак за наявності потрібного для цього рівня підготовки, який виступає основою професіоналізму.

Професіоналізм не може розглядатися у відриві від поняття “професія”. Під нею розуміється вид трудової діяльності, пов’язаної з тією чи іншою виробничою функцією (функціями) та такої, що вимагає певної загальноосвітньої та спеціальної підготовки. При цьому в межах однієї професії може бути виокремлена різна кількість спеціальностей залежно від рівня науково-технічних інновацій, об’ємів та складності завдань, що вирішуються. Відповідальність працівника, яка потрібна для якісного виконання службових обов’язків, є важливим критерієм раціонального використання людських ресурсів.

Як відомо, освіта та наука є одним із найголовніших напрямків діяльності держави, а їх розвиток неможливий без прогресу інтелектуального потенціалу наукових кадрів. Не викликає сумніву і той факт, що головна сила науки – це людина, тобто носій індивідуально творчих властивостей глибокого проникнення в закони розвитку суспільства. Невід’ємною частиною професіоналізації працівника є професійний розвиток. За Конвенцією МОП № 141 “Про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів” 1975 р. кожен член-ратифікант ухвалює та розвиває всебічні й скоор-

диновані політику і програми професійної орієнтації та професійної підготовки, тісно пов'язані із зайнятістю, зокрема, через державні служби зайнятості. Ці політика і програми належним чином враховують: а) потреби, можливості та проблеми зайнятості як на регіональному, так і на національному рівні; б) стадію та рівень економічного, соціального і культурного розвитку; в) взаємозв'язок між розвитком людських ресурсів та іншими економічними, соціальними і культурними цілями. Кожна держава поступово розширює, пристосовує і гармонізує свої системи професійної підготовки з тим, щоб вони відповідали потребам молодих людей і дорослих у здобутті професійної підготовки протягом усього їх життя, у всіх секторах економіки, у всіх галузях економічної діяльності та на всіх рівнях кваліфікації і відповідальності.

Педагогічні та науково-педагогічні працівники підвищують кваліфікацію та проходять стажування у відповідних наукових і освітньо-наукових установах як в Україні, так і за її межами. Вищий навчальний заклад забезпечує підвищення кваліфікації та стажування педагогічних та науково-педагогічних працівників не рідше ніж один раз на п'ять років із збереженням середньої заробітної плати. Професійний розвиток є передумовою та основою професійного зростання. Однак зауважимо, що професійний розвиток та професійне зростання – не тотожні поняття. Перший є незворотною, цілеспрямованою та закономірною зміною професійних якостей людини. Він більше характеризує внутрішній стан працівника, у той час як професійне зростання є зовнішньо вираженим підтвердженням професійного розвитку людини. Професійне зростання є ширшим за своїм змістом та сутністю, це певний процес, який неможливий без професійного розвитку, але й не обмежується лише ним, включаючи до себе й певні соціальні атрибути (сертифікати, дипломи про освіту, відзнаки за сумлінну працю), і правові гарантії (збереження місця роботи для працівників, які направляються на підвищення кваліфікації; підвищення по посаді за результатами проведеної атестації).

Усі працівники наділяються рівними правами і можливостями у сфері професійного розвитку. Будь-яке обмеження

прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками забороняється.

Під правами науково-педагогічних працівників розуміємо вільний вибір методів та засобів навчання в межах затверджених навчальних планів, а під їх обов'язками – постійне підвищення професійного рівня, наукової кваліфікації, забезпечення високого науково-теоретичного і методичного рівня викладання дисциплін у повному обсязі освітньої програми відповідної спеціальності.

Організація професійного навчання здійснюється роботодавцями з урахуванням потреб діяльності згідно із вимогами законодавства. Професійне навчання працівників, які належать до категорії керівників, професіоналів та фахівців, – перепідготовка, стажування та підвищення кваліфікації – може організовуватися на договірних умовах у вищих навчальних закладах.

Я. О. Самсонова, асист.

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Сьогодні перед суспільством стоїть завдання, яке полягає в тому, щоб вивести майбутніх спеціалістів на рівень самостійного орієнтування в постійно зростаючих потоках інформації, використовуючи сучасні технології при її аналізі, трансформації й застосовуючи у професійній діяльності, виховати їх здатними адаптуватися до зміни життєвих та професійних ситуацій, постійно оновлювати та вдосконалювати свої знання, творчо підходити до вирішення проблем, що виникають. Тільки такі фахівці можуть бути конкурентоздатними на сучасному ринку праці. Тому перед системою вищої освіти постала важлива проблема організації освітнього процесу студентів у контексті цих завдань.

Підготовку майбутніх юристів слід розглядати як спосіб формування їх професійного потенціалу на засадах аналітичного мислення, інтелектуальної мобільності, інтерпретації отриманої інформації та самостійної роботи над удосконаленням професійної компетенції. Такі засади виробляються тільки в процесі активної самостійної роботи студентів та правильної її організації.

Незважаючи на те, що самостійна робота студентів заявлена в нових стандартах освіти обов'язковою й на неї відведено необхідний обсяг навчального навантаження, вона неможлива без відповідного педагогічного супроводження й методичного забезпечення. Як показує практика, сьогодні у студентів недостатньо сформована психологічна готовність до самостійної роботи, до того ж має місце відсутність знань із загальних правил самоорганізації, вмінь та навиків роботи із літературою, не на належному рівні вони проявляють пізнавальний інтерес до багатьох навчальних дисциплін. Мотивування до виконання самостійної роботи також ускладнюється одноманітністю завдань для самостійної роботи, відсутністю рівнів складності засвоєного матеріалу, нецікавою інформацією текстів для самостійного вивчення та ін.

Тому серед завдань організації самостійної роботи у вузі повинні бути й питання визначення рівня готовності студентів як суб'єктів цієї форми діяльності до її виконання. Наприклад, Н. Д. Юланова відокремлює мотиваційну, інтелектуальну, лінгвістичну та комунікативну готовність. Мотиваційна готовність – це показник рівня інтересу до оволодіння предметом; вона інтелектуально пов'язана з рівнем форсування основних психічних процесів (враховуючи вік студента); лінгвістична полягає у знанні лексико-граматичного матеріалу, який дає можливість будувати правильні вислови; комунікативна готовність означає здатність долучатися до спілкування. Отже, самостійну роботу слід організовувати так, щоб студент долав посильні труднощі, але завдання мають бути розраховані на знання не нижче рівня його розумових здібностей.

Таким чином, самостійну роботу студентів неможливо уявити без організуючої ролі викладача, яка поєднується із по-

стійним моніторингом процесу самостійної діяльності тих, хто навчається. До основних завдань викладача належать розробка системи завдань, інструктаж студентів щодо їх виконання, спостереження за ходом самостійної роботи, надання консультацій та допомоги щодо подолання труднощів та виправлення помилок, підведення підсумків, аналіз та оцінювання результатів.

Враховуючи вищевказане, зауважимо, що розрізняють різні ролі викладача залежно від його впливу на самостійну роботу студентів, цілі та рівень оволодіння знаннями. Так, Л. Журавська виокремлює чотири ролі: лектор як основне джерело інформації; керівник (організатор) діяльності; консультант; модератор як спостерігач (арбітр), який спрямовує діяльність. В умовах реформування системи освіти та підвищення важливості співпраці викладача і студента виділяють і такі ролі, як фасилітатор, який сприяє діяльності; ментор як наставник, що допомагає діяльності; мотиватор, який вказує альтернативні шляхи організації самостійної роботи та досягнення успіху. З огляду на те, що ефективність виконання самостійної роботи залежить від стійкої особистої мотивації студента, викладач передусім повинен бути мотиватором і залучати учнів до самостійності пізнавальної діяльності.

Так, за К. Роджерсом “знання, здобуте особисто тобою, істина, яка тобою здобувається і засвоюється в досвіді, не може бути прямо передана іншому. Як тільки хтось прагне передати такий досвід безпосередньо, часто з природним ентузіазмом, його результати будуть – малозначущі”. Слід додати, що мова йде про цінність “особисто здобутих” знань, а не засвоєних у процесі “директивного навчання”. Отже, основним завданням педагога має стати не нав’язування знань у готовому вигляді, а створення відповідних умов, перш за все, через розвиток міжособистісних відносин, таким чином, щоб студентам самим захотілося набути для себе знання, виховавши у них потенційну потребу в реалізації освітніх й творчих процесів.

МЕТОДИЧНІ ПРОДУКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ КУРСУ “ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ”

У зв’язку з удосконаленням навчального курсу “Історія української культури” виникла необхідність його подальшого забезпечення відповідними методичними продуктами як на паперовому, так і електронних носіях. Який же ресурс ми маємо на сьогодні. Насамперед, це традиційні методичні продукти, як-то підручники, посібники, курси лекцій, монографії, які активніше почали видаватися після набуття Україною статусу незалежної держави.

Відповідні методичні напрацювання із забезпечення курсу “Історія української культури” має кафедра культурології нашого університету. Ці матеріали постійно оновлюються. З останніх видань слід відзначити публікацію курсу “Історія української культури”, затвердженого Міністерством освіти і науки України як підручник для вищих юридичних навчальних закладів України, а також довідкове видання “Культура України: тезаурус і персоналії”. Суттєвим доповненням до них став навчальний посібник “Мистецтво незалежної України”.

Що стосується продуктів на електронних носіях, то останнім часом така форма методичного забезпечення починає активно впроваджуватися в життя. Кафедра створила навчальний електронний інформаційний комплекс з курсу “Історія української культури”, який зараз доопрацьовується згідно з оновленою програмою.

Доступ до цього комплексу дає змогу познайомитися, крім іншого, з великим обсягом відповідно упорядкованих ілюстративних матеріалів, зокрема, аудіовізуальних, які можуть бути використані як в аудиторному, так і позааудиторному режимі (насамперед, залежно від часового формату).

Джерела отримання цих матеріалів достатньо різноманітні (безпосередні контакти з авторами, колегами, записи з концертів, інтернет-ресурс, телевізійні програми тощо). Вони узго-

джуються з відповідними посібниками або монографіями, зафіксованими в електронному вигляді.

Останнім часом стали нагальними потреба ретельного узгодження діяльності кафедри з урахуванням кваліфікаційної характеристики майбутнього фахівця, соціально-демографічних і психологічних особливостей студентської молоді, а також необхідність удосконалення умінь планувати й прогнозувати результати індивідуальної роботи зі студентами, надання допомоги студентам у плануванні різних видів діяльності. Усі ці умінь є актуальними під час організації вивчення курсу “Історія української культури”, зокрема, з використанням нових комп’ютерних технологій із залученням інтернет-ресурсів. Тому дуже важливим напрямом сьогодні є створення і впровадження, насамперед, національних науково-інформаційних ресурсів, необхідних для забезпечення відповідних потреб.

Перш за все, слід налагодити чітку й ефективну систему користування інтернет-ресурсами в бібліотеках, переважна більшість яких вже підключена до всесвітньої електронної мережі, має власні веб-сайти. Важливим кроком можна вважати створення інтернет-центрів, які дають можливість бібліотекам бути активними учасниками формування інформаційного простору, стають базою для виховання інформаційної культури.

Останнім часом Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського забезпечила виконання проектів, спрямованих на вдосконалення формування і використання інформаційних ресурсів. Створено комп’ютерний бібліотечно-інформаційний центр, що інтегрує основні загальнодержавні документні ресурси, сприяє освоєнню в онлайн-режимі найважливіших каналів зарубіжних інформаційних потоків. Розроблено українську модель побудови Національної системи реферування вітчизняної наукової літератури. Значна увага приділялася також розробці інформаційної технології формування та використання ресурсів створеної в НБУВ першої в Україні універсальної електронної бібліотеки (ЕБ), методів та засобів інтеграції інформаційних ресурсів електронних бібліотек.

Відбуваються зміни і у стратегії створення документно-інформаційних ресурсів, пов’язані із застосуванням сучасних

інформаційних технологій. Зокрема, виникають консорціуми для закупівлі права доступу до повнотекстових бібліотечних джерел видавництва світу (копій статей з іноземних наукових журналів, брошур, довідників тощо).

Усе це дозволяє викладачам ефективніше використовувати співпрацю з бібліотеками, залучати мультимедійні ресурси й технології для вирішення певних педагогічних завдань.

Також слід враховувати, що Україна починає активніше включатися у процес формування глобальної комунікаційної мережі Інтернет, яка отримала за останні роки істотний імпульс до розвитку. Для неї характерними є глобальність охоплення користувачів ресурсами, зокрема, у сфері культури; стрімкий темп розвитку мережі, її порталів у сфері культури; децентралізований характер її розвитку; оперативність надання інформації; одноразове уведення інформації й багатоаспектне її використання, відновлення й можливість поповнення; довгостроковий характер зберігання; ергономічність та економічність поширення й використання; інтерактивність (створення спеціалізованих комунікаційних середовищ: організація електронних конференцій, переговорних кімнат тощо).

На жаль, велика кількість різноманітних ресурсів, що представляють різні сфери культури, перебувають ще у стадії становлення: відсутня впорядкованість матеріалу, нерідко ускладнений пошук інформації; нерівноцінність якості ресурсів культурного змісту.

Усе це зумовлює виникнення певних труднощів при пошуку інформації, передусім через необхідність попереднього перегляду величезної кількості посилань. Тому актуальним є розробка проблемно-орієнтованих пошукових систем, що забезпечують, з одного боку, досить повний й адекватний запити пошук інформаційних ресурсів даної галузі, а з іншого – створення ресурсів, що акумулюють солідний обсяг структурованої й систематизованої інформації та сприяють запровадженню єдиного культурного простору країни.

Серйозними недоліками є також нерівномірність репрезентації різних сфер культури, відсутність узагальнюючого ресурсу, що представляє кращі досягнення, насамперед, української культури, недостатня упорядкованість власне україномов-

них інтернет-ресурсів (часто не надаються будь-які посилання на конкретних авторів запропонованих текстів), недостатня кількість цих ресурсів, адаптованих для широкої студентської аудиторії.

Слід враховувати популярність серед студентів російських пошукових систем, що теж породжує певні проблеми під час роботи. При цьому втягнення в потужніший російський інтернет-ресурс має ще й ідеологічну складову. Особливо це стосується історії культури, адже стало очевидним, що трактування певних культурних процесів українськими і російськими науковцями сьогодні має суттєві відмінності.

До того ж особливо важливим питанням видається якість інтернет-ресурсів. Саме тут і набуває більшої значущості роль викладача, який може надати корисні поради студентам, спрямувати їх пошукову діяльність, маючи відповідний досвід.

Тим не менше, накопичені напрацювання у сфері упорядкування історико-культурних матеріалів забезпечують доступ до відоцифрованих текстів, унікальних архівів та відкривають великі можливості для опанування української культурної спадщини.

О. Серeda, канд. юрид. наук, асист.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дистанційне навчання в Україні набуває інтенсивного розвитку. Цей процес пов'язаний зі створенням розгалужених інформаційних ресурсів та встановленням зв'язків із низкою європейських відкритих університетів. Нині кожна європейська країна має низку навчальних закладів, що реалізують дистанційні програми.

Важливу роль у процесі розвитку дистанційного навчання відіграє Європейська асоціація університетів з дистанційним навчанням (далі – ЄАУДН). Вона заснована в січні 1987 р. для того, щоб прискорити й підтримати запровадження європейсь-

кої мережі дистанційного навчання на вищому рівні. Як результат, було створено Європейський відкритий університет: 17 організацій-членів з 15 країн включають до себе відкриті університети, факультети в університетах (де навчання ведеться дистанційно або проводяться наукові дослідження у сфері дистанційної освіти), факультети в установах, залучених до процесу дистанційного навчання. Нині близько 65 000 студентів зареєстровані в установах ЄАУДН. Понад 3000 викладачів залучені до процесу розробки й презентації курсів через 875 центрів навчання.

Місія ЄАУДН полягає також у заохоченні розвитку дистанційного навчання на вищому рівні в Європі; підтриманні двосторонніх і багатосторонніх контактів між викладачами університетів; організації співробітництва в галузі наукових досліджень, створенні курсів, обміні курсами й визнанні дипломів; розробці нових засобів і технологій дистанційного навчання; започаткуванні нових спільних проєктів у цій галузі; поширенні доступу до можливостей вищої освіти в Європі.

Для досягнення цього ЄАУДН розробила програму дій, що є відгуком на нинішні потреби. По суті, робота Асоціації заснована на залученні всіх членів на однакових умовах, ураховуючи їх потреби.

Серед різноманітних заходів слід відзначити експертну програму EMPOWER. Вона була розроблена і запроваджена у 2014 р. спеціально для вишів із метою трансформації системи вищої освіти та налаштування їх на нові методи викладання, зокрема, такі як: 1) *змішана освіта або поєднання електронного навчання та навчання “face to face”*, а також навчання і викладання в межах грантів; 2) *on-line та гнучка освіта* в коротких чи ступеневих програмах; 3) *відкрита освіта, яка реалізується через вільний доступ за допомогою відкритих освітніх ресурсів MOOCs (вільні он-лайн курси)*. Експерти ЄАУДН узгодили 10 кроків до забезпечення ефективної трансформації вищої освіти та функціонування нових методів викладання.

Крок перший передбачає те, що *цифрову освіту розглядатимуть в цілому*, тобто через необхідність взаємного використання цифрових досягнень головних трьох форм освіти –

власне на базі університету (on campus blended learning), протягом життя (on-line and flexible learning), відкритої освіти (масові відкриті он-лайн курси). Вони аргументують, що ефективність розробки нових методів викладання і педагогіки досягається об'єднанням базових методів; секрет у їх доповненні.

Другий крок – це *створення виконавчої ради інституту*, яка пропагувала б та втілювала б інновації.

Третій крок – *створення спеціального місця для розвитку*. Експерти пропонують застосовувати інноваційні методи в локальних межах (інститут чи викладач), і лише після успішної апробації, підлаштувати їх до навчальних програм і планів.

Четвертий крок – це *необхідність переконатися, що викладач є “стрижнем”*. Саме на викладача покладено весь успіх освіти в цілому. Програма – це інструмент. Відтак експерти надають пріоритет викладачам із високим індексом цитування як таким, що здатні збирати мільйонні аудиторії.

П'ятий крок – *організувати структуру підтримки навколо викладача*. Адже викладач є стрижнем освіти, однак він не може і не повинен робити все самостійно. Слід підкреслити роль IT-спеціалістів як частини в одному цілому. Тому необхідно проводити політику єдиного колективу, в якому всі підтримують якість освіти.

Шостий крок – *розмежувати інструмент та зміст*. Освітні інструменти чи програмне забезпечення не повинні обмежуватися викладачем чи навчальними планами.

Сьомий крок – *використовувати навчальну аналітику*, акумульовану інформаційними системами. Восьмий – *серйозно ставитися до безпеки та конфіденційності*. Дев'ятий – *оцифрування освіти, а десятий – навчання викладачів*.

Таким чином, головною умовою ефективного запровадження інноваційних методів дистанційної освіти є професійна майстерність викладача, підтримана інформаційними ресурсами навчального закладу.

БІБЛІОТЕКА В ЕЛЕКТРОННОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВУЗУ

Процеси, що відбуваються в сучасному інформаційному середовищі, характеризуються значним зростанням обсягів електронних документів. Епоха технологій внесла певні корективи у формат спілкування бібліотеки і читача, вплинула на способи отримання інформації, у тому числі наукової. Значні об'єми електронної інформації, що накопичуються в бібліотеках, мають багатоаспектний характер за інформаційним контентом, видами і формами для максимального повного забезпечення наукових та навчальних запитів читачів.

Найважливішим завданням інформаційного забезпечення науки та освіти стали створення в бібліотеках принципово нових видів електронних ресурсів, організація доступу до віддалених і локальних джерел інформації.

У комунікативно-педагогічному процесі одна із провідних ролей на сьогодні належить інтернет-середовищу як інструменту, через який реалізується пізнавальна діяльність людини. Складовою цього процесу є розширення читацької аудиторії за рахунок створення відкритих електронних збірань.

Сучасні бібліотеки надають значну кількість послуг саме в електронному режимі. Використання електронних ресурсів сьогодні є найпопулярнішим серед користувачів. Переваги онлайн доступу очевидні – оперативність, своєчасне оновлення, доступність із будь-якого терміналу, можливість користування одночасно значною кількістю читачів.

Найбільш затребуваним видом онлайн-електронних ресурсів серед науковців та студентів Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого є бази електронних періодичних видань, наукові збірники тощо, які дають можливість отримувати профільну наукову та навчальну інформацію в локальній мережі.

Розміщення в Інтернеті інформації, яка пройшла інтелектуальну і духовну експертизу, певною мірою гарантує її якість.

Представляючи колекції раритетів на своїх сайтах, бібліотека дещо наближується і до музейної установи. Цінні видання є, по суті, експонатами, електронні образи яких формують експозицію, що працює для відвідувача он-лайн. Створення подібних колекцій дозволить ввести в обіг унікальні документи історичної та культурної цінності.

Наразі багато електронних бібліотек містить не до кінця розпізнані тексти з великою кількістю помилок, окремі тексти (їх, до речі, значний масив) спотворені, відсутні описи відтворених видань тощо. Багато електронних бібліотек не має системи навігації, що не дає можливості навіть дослідити, що міститься в цих бібліотеках.

Надзвичайно актуальними залишаються і правові питання, пов'язані з формуванням і експлуатацією електронних бібліотек, оскільки функціонування електронних бібліотек потребує захищення авторським правом примірників першодруків та інших наукових видань.

Створення електронних, цифрових бібліотек сприяє об'єднанню світового інформаційного співтовариства, відкриває принципово нові умови доступу і забезпечує рівні права користувачів на отримання необхідної інформації. Оцифрування дозволить розширити сфери досліджень і освіти, покращити якість навчання і надати нові форми для академічних, університетських комунікацій.

Л. М. Сідак, канд. філос. наук, доц.

САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Педагогічна майстерність викладача складається з багатьох компонентів, але найголовнішими з них є глибинне знання своєї дисципліни (освітня компетентність) та мистецтво педагогічного впливу на студента (педагогічна компетентність).

Освітня компетентність викладача потребує бездоганно-

го володіння тією системою знань, основу яких повинен засвоїти студент у процесі опанування дисципліною, та наявності необхідного мінімуму знань із суміжних галузей (теоретичний рівень освітньої компетентності), навичок застосування знань (практичний або технологічний рівень освітньої компетентності), синтезу, оцінки нових знань тощо (творчий або креативний рівень освітньої компетентності).

Усі наведені вище рівні освітньої компетентності викладача складають єдину чітку систему. Опанування певним об'ємом теоретичних знань, набуття практичного досвіду потребують творчої активності особистості, а наукова творчість, осмислення набутих знань, їх практичне застосування, у свою чергу, ґрунтуються на здобутих теоретичних знаннях. Таким чином, освітня компетентність передбачає наявність певного рівня досконалості особистості, а отже, вона не можлива без саморозвитку особистості викладача.

Саморозвиток особистості – це такий прояв свободи, який забезпечує постійне збагачення буття. Механічне засвоєння певних формулювань, фактів, теорій, законів, прийомів продукування нових знань тощо не у змозі забезпечити необхідний рівень освітньої компетентності викладача. Водночас націленість особистості викладача на постійне збагачення власного буття у процесі теоретичної та практичної діяльності, набуття навичок саморозвитку – це необхідні умови формування особистості, що володіє достатнім рівнем освітньої компетентності, яка, у свою чергу, є необхідною умовою належного викладання тієї чи іншої дисципліни.

Педагогічна компетентність викладача потребує бездоганного володіння методикою навчання, знання психології студента і психології навчання (методичний рівень педагогічної компетентності); майстерності спілкування, передачі знань (комунікативний рівень педагогічної компетентності); дотримання педагогічної етики (етичний рівень педагогічної компетентності) та ін.

Методична компетентність викладача якнайповніше репрезентує досконалість його особистості і свідчить про належну динаміку саморозвитку. Водночас методологічна майстерність

повинна сприяти найефективнішому засвоєнню студентом навчального матеріалу. Однак як механічне запам'ятовування певних формулювань, фактів, теорій, законів, прийомів продукування нових знань тощо не може забезпечити необхідний рівень освітньої компетентності викладача, так механічне, некреативне сприйняття матеріалу студентом не може гарантувати набуття необхідного рівня знань майбутнього фахівця, виховання справжнього професіонала. Таким чином, збагачення буття особистості студента, тобто саморозвиток, має бути основою навчального процесу.

Самотворення все нових і нових подій власного буття і відчуття його збагачення під час вирішення навчально-практичних завдань – це найпотужніший і найнадійніший стимул засвоєння навчальних програм студентом. Отже, основу методичної компетентності викладача складає вміння націлити студента на саморозвиток, що й намагатися організувати під час навчального процесу.

Процес спілкування, передачі знань, навіть якщо він проходить у формі монологу (лекція), – це двосторонній процес, що потребує наявності, як мінімум, двох особистостей, а його ефективність залежить як від майстерності (а відтак і креативності, досконалості) викладу матеріалу, так і від здатності його засвоєння студентом. Тому комунікативний рівень педагогічної майстерності викладача характеризується з-поміж інших параметрів і тим, наскільки він орієнтує студента на творче сприйняття матеріалу, збагачує буття особистості студента новими знаннями й навичками.

Це стосується також і моральних аспектів педагогічної діяльності викладача. Дотримання останнім норм педагогічної етики свідчить про рівень досконалості його особистості. Проте слід пам'ятати, що норми педагогічної етики насамперед орієнтовані на забезпечення морального, інтелектуального й професійного розвитку студента. Звідси випливає єдино можлива формула: викладач існує для студента, а не навпаки.

Таким чином, саморозвиток особистості викладача і студента – це спільний процес, який має єдину мету – саморозвиток студента, що неможливий без постійного саморозвитку

викладача: він повинен пронизувати всю систему педагогічної майстерності викладача і бути основним орієнтиром навчального процесу.

Т. М. Слінько, канд. юрид. наук, доц.

ВИВЧЕННЯ КУРСУ “КОНСТИТУЦІЙНА ЮРИСДИКЦІЯ” НА ЮРИДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ ВНЗ УКРАЇНИ

У розбудові української державності та становленні громадянського суспільства Конституційний Суд України (далі – КСУ) як орган конституційної юрисдикції без перебільшення займає особливе місце, а розуміння його статусу в державному механізмі, юридичної сили рішень Суду, правових позицій, які спрямовані на охорону Конституції України, повинно бути предметом ретельного вивчення всіма зацікавленими суб’єктами, у тому числі й студентами-юристами.

У Національному юридичному університеті ім. Ярослава Мудрого викладання курсу “Конституційна юрисдикція” запроваджено у 2009/2010 н. р. Згідно з навчальним планом він викладається студентам-магістрам денної форми та на 8 факультеті (денна і заочна форма навчання), які готують юристів за судово-прокурорською, слідчо-криміналістичною, господарсько-правовою та іншими спеціалізаціями. Така ґрунтовна підготовка є, безумовно, виправданою, але в той же час ми вже давно спостерігаємо брак знань у студентів як нашого, так і інших вищих навчальних закладів щодо особливостей конституційного судочинства, практики діяльності КСУ. Це пояснюється тим, що питанням конституційної юрисдикції в процесі підготовки майбутніх фахівців не приділяється належної уваги, як наслідок, у молодих юристів відсутні відповідні навички використання інструментарію конституційної юрисдикції для відстоювання прав громадян і законних інтересів господарюючих суб’єктів. Наведене й обумовило потребу викладання в нашому університеті цієї навчальної дисципліни.

Нагадаємо, що відповідний курс читається в небагатьох вищих навчальних закладах, зокрема, на юридичних факультетах Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка (“Конституційна юрисдикція в Україні”) і Львівського національного університету ім. Івана Франка (“Конституційна юстиція”), а також у деяких інших. До того ж, як нам відомо, цей курс передбачений не для всіх студентів-юристів, а лише для незначної їх кількості, залежно від спеціалізації. У переважній же більшості юридичних вищих навчальних закладів окремі курси, чи спецкурси, присвячені проблемам конституційної юрисдикції, взагалі не викладаються.

Архітектоніка даного курсу пов’язана із зазначеними методологічними завданнями, які умовно можна поділити на кілька блоків питань. У першому блоці ми намагаємося зосередитися на питаннях становлення і розвитку світового (американського, європейського та українського) конституціоналізму, тих цінностях, на яких базується сучасний конституційний лад, на механізмі правової охорони та захисту конституції та ролі в цьому органів конституційної юрисдикції як провідних суб’єктів. Окрема увага приділяється історії розвитку ідей і становленню інституту правової охорони і захисту конституції в Україні.

Другим важливим блоком є проблематика конституційної юрисдикції та конституційного судочинства в нашій державі. Ми акцентуємо на особливостях становлення та розвитку моделей конституційної юрисдикції, зокрема, “американської” (англосаксонської), “європейської” (австрійської, або континентальної) та “суду ампаро”, специфіці конституційної юрисдикції в Україні. Окреме місце відведено визначенню правової природи Конституційного Суду України, його місця в системі органів державної влади, порядку формування та організації діяльності КСУ, його функціям та повноваженням. Причому ст. 150 Конституції України називає ці функції повноваженнями, сам термін “функції” не застосовується, а тому ці функції вказуються шляхом тлумачення конституційного тексту.

Слід також зауважити, що при висвітленні питання про функції КСУ студентам окремо викладається матеріал, присвя-

чений інтерпретаційній діяльності КСУ, який має теоретично-практичну орієнтацією, оскільки включає поняття, способи та межі тлумачення, а також доктрини “політичного питання”, використання практики Європейського суду з прав людини при тлумаченні КСУ норм вітчизняного права.

У межах цього блоку ми окремо зупиняємося на такій важливій тематиці, як конституційно-судовий процес, аналізі учасників конституційного провадження.

Вивчення практики діяльності КСУ свідчить про наявність серйозної наукової проблеми щодо правової природи рішень Суду, визначення їх юридичної сили, особливо правових позицій. Студентам викладається матеріал, який стосується поняття та видів рішень КСУ, конституційно-правових вимог, які висуваються до рішення та висновків КСУ, їх юридичної сили, а також про можливість перегляду рішень Суду за нововиявленими обставинами. На підставі аналізу існуючих у конституційно-правовій доктрині думок з цієї проблеми відзначається, що рішення та правові позиції КСУ є джерелом права і мають властивість нормативності, преюдиційності та прецедентності. Для розуміння суті питання необхідно звернутися, наприклад, до Рішення № 3-рп/2000 від 27 березня 2000 р. у справі про всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

Згідно із програмою досліджується також “*окрема думка*” судді, який підписав рішення чи висновок Суду. Студент має засвоїти, що юридична природа окремих думок суддів є новелою вітчизняного законодавства. Із цього приводу провідні науковці вважають, що особлива думка (окрема думка) є симбіозом компетентного (професійного) і доктринального (наукового) тлумачення, яке спирається на фундаментальні знання у сфері наукового світогляду авторитетних вчених-правознавців.

Особлива увага приділяється поняттю, видам та юридичній силі правових позицій КСУ, питанням перегляду Судом своїх правових позицій, співвідношенню понять “рішення” та “правові позиції” КСУ. Закон України “Про Конституційний Суд України” не містить поняття “правові позиції”, проте законодавче врегулювання цієї проблеми дозволило б істотно раці-

аналізувати діяльність КСУ, більш ефективно трансформувати його правові позиції в правові норми. В юридичній літературі також, на жаль, відсутнє єдине тлумачення терміна “правова позиція”.

Головним завданням при викладанні цього блоку вважаємо необхідність вироблення у студентів навиків звернення до КСУ, розуміння ними тонкощів розгляду справ у конституційному судочинстві і того впливу, який мають правові позиції КСУ на правотворчу та правозастосовну діяльність.

Третій блок питань є дещо новаторським для вітчизняної системи юридичної освіти, оскільки стосується виключно практики діяльності КСУ. При цьому основним методологічним підходом є використання “case-методу”. На практичних заняттях розглядаються конкретні “живі” справи із практики КСУ, викладач акцентує на тих правових позиціях, які були вироблені КСУ при вирішенні цих справ, намагаючись переконати в тому, що саме КСУ є головним творцем сучасної доктрини українського конституціоналізму і саме знання і розуміння студентами як майбутніми правниками правових позицій органу конституційної юрисдикції дасть їм змогу досягнути всю багатогранність сучасної конституційно-доктринальної палітри. Більш того, без знань правових позицій та рішень КСУ навряд чи можна провадити практичну діяльність із надання юридичних послуг.

Важливим моментом змісту курсу є те, що ми також орієнтуємо студентів на ті проблеми, які існують на практиці, пов’язані із прийняттям рішень КСУ та їх застосуванням, адже в реальному житті окремі рішення Суду взагалі не виконуються органами державної влади (наприклад, рішення Конституційного Суду України № 11–рп від 07 липня 1998 р. щодо офіційного тлумачення частини 2 і 3 статті 84 Конституції України відносно особистого голосування народним депутатом України на засіданнях Верховної Ради України).

Викладачі намагаються також орієнтувати студентів і на можливі шляхи вирішення цих проблем. Зокрема, можна вести мову про неоднозначне розуміння судами загальної юрисдикції

преюдиціального характеру рішень Суду та перегляду справ за новоявленими обставинами в разі визнання Судом неконституційним закону, застосованого у певній справі. Як відомо, суди виносили рішення всупереч правовій позиції КСУ, і ми на сьогодні не знаємо про скасування таких судових рішень.

Хотілося б також звернути увагу і на те, що при викладанні цього курсу ми широко користуємося джерельною базою, яка, крім Конституції України, Закону “Про Конституційний Суд України”, Регламенту КСУ, включає рішення і висновки Суду у конкретних справах, а також чисельні теоретичні розробки вітчизняних і зарубіжних авторів з відповідних проблем.

Вивчення студентами курсу “Конституційна юрисдикція” передбачає відвідування ними лекцій, підготовку та участь у практичних заняттях та, відповідно, самостійну підготовку.

Що стосується практичних занять, то на них, як вже згадувалося, розглядаються конкретні задачі-казуси, які беруться з практики діяльності КСУ. Саме практичні заняття дають можливість поглибити теоретичні знання студентів, опрацювати рішення і висновки КСУ і, як наслідок, отримати практичні навички щодо підготовки звернень до КСУ, розв’язання з врахуванням правових позицій КСУ конкретних правових ситуацій.

Підсумовуючи, можна зазначити, що ми намагаємося в межах цієї навчальної дисципліни дати студентам-магістрам комплексні знання із доктрини українського конституціоналізму, значення органів конституційної юрисдикції, особливостей конституційно-судового процесу, практики КСУ і, насамперед, його правових позицій та актів. Фактично цей курс носить інтегрований характер відносно дисциплін конституційно-правової спрямованості, які до цього вивчалися.

КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

Головним джерелом культури є діяльність людини, яка провадиться у різний спосіб і має відмінні результати. Також культура розглядається як механізм, що регламентує і регулює поведінку та діяльність людини, оскільки людина є її носієм і ретранслятором, культура – специфічно людський спосіб буття, який визначає весь спектр її практичної і духовної активності, можливої взаємодії з навколишнім світом і собою.

Культура особистості є узагальненою системною характеристикою ступеня універсальності розвитку людини в її взаємодії з навколишнім світом і самою собою. Як полісистемне явище вона є інтегративним показником якості, рівня соціальності, соціальної зрілості, активності людини. Таким чином, культура особистості – це ступінь духовно-практичної універсальності людини як суб'єкта соціокультурної творчості. Універсальність особистості розуміється як всебічність та гармонійність її розвитку (саморозвитку) на основі реалізації (само-реалізації) у перетворюючій діяльності. Культура особистості стає помітною при практично-духовній діяльності індивіда, тобто виступає якісно зрілим проявом його соціальності, що свідчить про міру засвоєння соціальних ролей, функцій і в цілому соціального досвіду. Це узгодженість елементів внутрішнього світу людини, що відображають спрямованість її діяльності і здатність виконувати її різні види.

Із позиції системного аналізу культуру особистості можна розглядати як складне поліструктурне явище, що виступає в єдності таких підсистем, як діяльнісно-психологічна, діяльнісно-видова та життєдіяльна.

Діяльнісно-психологічна підсистема включає загальні психологічні механізми, процеси становлення й функціонування культури особистості, які характеризуються через визначення ієрархічно-організованих психологічних явищ (елементів), що є цілісною органічною єдністю.

Діяльнісно-психологічний зріз культури особистості включає такі основні елементи: інтереси, цінності й ціннісні орієнтири, знання, переконання і світогляд, навички, вміння і здібності особистості, її волю, потребу і здатність до самовиховання, самовдосконалення. Це цілісність, що розглядається в аспекті розвитку людини як суб'єкта пізнання, спілкування, праці й взагалі творчості в будь-яких сферах життєдіяльності. Відсутність, нерозвиненість у наведеній системі (структурі) особистісної культури будь-якого із елементів призводять до деформацій, однобічності світоглядних орієнтирів тощо і відповідних проявів у спрямованості, характері й змісті соціальної активності.

Діяльнісно-видовий зріз аналізу культури особистості передбачає виявлення різних її видів на основі відповідних, аналітично диференційованих форм діяльності. Як головні прийнято виділяти такі характеристики соціального індивіда: інтелектуальна, мовленнєва, моральна, естетична, фізична, професійна, політична, правова, економічна, екологічна, світоглядна культури, культура спілкування, почуттів та ін. Указані види перебувають у нерозривному взаємозв'язку, до того ж вони взаємозалежні, їх розчленування і диференціація мають умовний, формально-теоретичний характер.

Структуруючи культуру особистості на основі ознак виду (ширше – типу) діяльності, доцільно визначити так звані базові й похідні величини. Домінантними характеристиками будь-якого виду діяльності є моральна, інтелектуальна, естетична, екологічна, фізична культури, культура почуттів, спілкування, які розуміються як “горизонтальні” пласти культури особистості. Інші ж її види (типи), варіативні й динамічні, залежні від конкретних видів діяльності особистості, складають “вертикальні” стрижневі характеристики. Йдеться, у першу чергу, про професійну культуру та її різновиди політичну й правову культури. Світоглядна культура є ядром, що пов'язує всі види (типи) культури особистості, тому що світогляд має свої “зрізи” в усіх сферах духовного світу людини.

Структурування культури особистості за сферами її життєдіяльності пов'язане з тим, що в реальній повсякденній прак-

тиці індивід не залучається до тієї чи іншої форми діяльності в “чистому” вигляді, він діє універсально. Так, у професійній діяльності, як уже зазначалося, поєднуються елементи інтелектуальної, світоглядної, моральної, естетичної, економічної, правової, екологічної, фізичної та інших видів культури. Це ж стосується і політичної, і правової культур та ін. Основними сферами життєдіяльності людини, як відомо, є професійно-трудова (виробнича), науково-пізнавальна, суспільно-політична, сімейно-побутова тощо. Отже, культура особистості може диференціюватися на культуру професійно-виробничу, науково-пізнавальну, суспільно-політичну, сімейно-побутову та культуру дозвілля, в яких так чи інакше представлені подані вище підсистеми діяльнісно-видової структури.

Отже, культура особистості є якісною характеристикою розвитку людини і її духовного світу, показником ступеня універсальності, за допомогою саме цього виду культури людина взаємодіє з навколишнім світом і з самою собою, це інтегрований показник її соціальності й індивідуальності, унікальної неповторності, соціальної зрілості й індивідуальної стійкості, засвоєння соціального досвіду й реалізації соціальних ролей, функцій. Таким чином, культура особистості – це своєрідний індекс розвитку людського потенціалу індивіда та його ціннісного гуманістичного спрямування.

О. М. Соловйова, канд. юрид. наук, доц.

ІНТЕРНЕТ І ВИЩА ОСВІТА

Найбільшим досягненням ХХ століття, яке привело до революції у сфері комунікації, став винахід та розвиток Інтернету, який сьогодні використовується половиною населення земної кулі та охоплює майже всі сфери життя, у тому числі й вищу освіту. Роль всесвітньої мережі в освіті зводиться не лише до значної економії часу, а й до підвищення ефективності самого процесу здобуття освіти. Використання інтернет-технологій в освітній діяльності дає можливість переосмислити традиційні

підходи до вивчення багатьох питань навчальних дисциплін. Проте слід додати, що використання Інтернету у сфері вищої освіти має як свої переваги, так і недоліки, серед яких можна виділити наступні.

1. Комунікація. Головною метою мережі Інтернет завжди був зв'язок. Новітні технології розширюють можливості інтерактивного спілкування на професійні теми, обміну знаннями та досвідом. Сьогодні ми не уявляємо свого життя без електронної пошти. Як викладачі, так і студенти регулярно користуються даним видом послуг. За допомогою електронної пошти існує можливість передавання організаційної й навчальної інформації, пересилання навчальних матеріалів та виконаних завдань, а також рецензій на них. Викладач може вести листування зі студентами, у тому числі у форматі надання консультацій. Ця технологія дає змогу зробити навчання адресним й індивідуалізованим.

2. Інформація. Мабуть, найбільшою перевагою, яку має в своєму розпорядженні Інтернет, є інформація. За допомогою пошукових систем (Google, Yahoo, Яндекс) можна отримати значний обсяг інформації про будь-який предмет, починаючи від законодавства до часу проведення конференції з тематики, що цікавить. До найбільш активних користувачів, які займаються серфінгом у мережі Інтернет, належать студенти. Сьогодні Інтернет став необхідністю для них, вони використовують мережу для підготовки до практичних занять, виконання індивідуальної роботи, написання курсової роботи, під час пошуку потрібної інформації тощо.

3. Поява нових форм і засобів навчання. Насамперед, це стосується дистанційної освіти, яка, маючи ряд переваг в порівнянні з іншими формами, набуває сьогодні все більшої популярності. Відмінністю дистанційної освіти від інших форм навчання є те, що вона передбачає індивідуальний план занять, до того ж студент може сам обрати послідовність вивчення дисциплін і швидкість роботи. Викладач, який контролює студента, надає консультації при виникненні труднощів, перевіряє тести і роботи, допомагає готуватися до іспитів. Система дистанційного навчання тримається на жорсткому контролі та звітності. У

країнах Заходу дистанційне навчання дуже поширене, причому дистанційний диплом нічим не відрізняється від звичайного.

4. Послуги. Сьогодні безліч послуг у сфері вищої освіти перейшли в мережу. Серед них: відвідування різноманітних електронних юридичних бібліотек, замовлення літератури, консультування з кола питань, які охоплюють всі аспекти життя, навчальні комп'ютерні програми, використання баз даних та різноманітних інформаційних систем. Крім того, розповсюдження набуло таке явище, як електронна комерція. Це поняття використовується для позначення будь-якого виду комерційної діяльності або ділової пропозиції, що передбачає передачу інформації по всьому світу за кошти в мережі Інтернет. Це явище стосується будь-якої комерційної діяльності і на сьогодні охопило майже кожен окремий продукт, чим підвищило доступність освітніх послуг. Так, через Інтернет можна замовити підручник, методичний посібник, довідник, словник, до того ж в електронному вигляді. Проте електронну комерцію не слід сприймати однозначно як перевагу Інтернету. Якщо раніше для написання роботи студенти шукали різні книги в бібліотеках, вивчали їх, виписували потрібну інформацію і, лише зібравши необхідний матеріал, виконували завдання, то сьогодні завантажити готову роботу по темі можна за допомогою одного кліка. Часто викладачу на перевірку здаються навіть не перероблені реферати та курсові, у кращому випадку з декількох робиться одна робота. Звичайно, якість знань, отриманих у такий спосіб, говорить сама за себе. Адже одна справа використовувати всесвітню мережу для пошуку інформації в електронному вигляді замість звичайних видань, інша – завантажити готову роботу, не думаючи. Добре це чи погано, завантажувати готові роботи з Інтернету, – питання неоднозначне. Деякі беруть матеріал просто як варіант (зразок) або для розширення кругозору. Однак, безперечно, те, що правильність і надійність інформації, яка викладається в Інтернеті у вигляді готових робіт, часто ніхто не перевіряє, тому ставитися до неї необхідно з обережністю. Крім того, виникає питання, як потрібно готувати індивідуальну роботу (курсому, реферат) – в друкованому вигляді чи писати від руки? Власноручне написання дає можливість споді-

ватися на те, що робота буде самостійною.

5. Розваги. Вони є черговою (до речі, і досить популярною) перевагою мережі Інтернет. Насправді, будучи засобом масової інформації, Інтернет став вельми успішним інструментом у сфері розваг, оскільки він надає будь-які послуги у цій сфері завантаження ігор, відвідування спеціалізованих сайтів. Проте таку перевагу Інтернету слід віднести до недоліків в освіті. Он-лайн ігри, різноманітні чати, соціальні мережі – це справжні поглиначі часу, після них не залишається вільного часу, щоб підготуватися до навчання, і, як наслідок, відбувається зниження ефективності навчального процесу.

6. Можливість крадіжки особистої інформації. При використанні послуг Інтернету на регулярній основі завжди існує ймовірність крадіжки особистої інформації, як-от: адреса, номер кредитної картки, ім'я та багато іншого. Усе це стає доступним для злочинців завдяки мережі, що, у свою чергу, викликає велике занепокоєння.

7. Спам і вірус. Спамом є електронна розсилка різного роду реклами (повідомлень) особам, які не давали своєї згоди на її отримання. Багато повідомлень взагалі не переслідують жодної мети і просто перешкоджають працездатності всієї системи. Цей вид незаконної діяльності може викликати деякі проблеми в користувача, оскільки містить, як правило, ще й шкідливі віруси. Вірус – це програма, яка порушує нормальне функціонування комп'ютерної системи. Комп'ютери, приєднані до мережі Інтернет, набагато частіше схильні до вірусних атак, що в кінцевому підсумку можуть спричинити порушення роботи жорсткого диску і призвести до втрати інформації, яка містилася на комп'ютері.

Незважаючи на те, що Інтернет має ряд негативних рис, його користь перевищує будь-які недоліки, у тому числі і в навчальному та освітньому процесі.

ЮРИДИЧНА ОСВІТА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ЮРИСТА

Наша країна сьогодні намагається жити згідно з принципом верховенства права. У 2006 р. цей принцип було закріплено Основним Законом держави – Конституцією. Втілення його в життя ставить нові вимоги до професіоналізму для майбутніх правників-практиків.

Юридична освіта завжди була і є фундаментом формування правосвідомості майже кожного юриста. Переживши у своїй історії радянські часи, українська юридична освіта порізному тлумачила та розуміла цю одну з головних здатностей юриста. Перехід до нового бачення ролі права, оновлення (а фактично розширення) поняття “право” примушує по-іншому оцінити і правосвідомість, і процес її формування.

Сучасна правова наука під правосвідомістю юриста розуміє оформлену систему юридичних положень, істин, які розкривають зміст та значення права як способу реалізації свободи людини. Уже з цього визначення можна побачити, що поняття “правосвідомість” включає до свого змісту деякі поняття, які не охоплюються галузевими правовими науками. Зважаючи на це, додамо наступне: формування майбутнього юриста відбувається не тільки завдяки спеціальним правовим наукам. Навчальним планом передбачені деякі гуманітарні науки загального циклу (філософія, політологія, соціологія та інші). Однак слід з’ясувати, чи повною мірою використовується потенціал цих наук? Це питання стає більш важливим з огляду на те, що сьогодні головне завдання – підготувати юриста, який здатен не тільки застосувати закон, а й оцінити його, осмислити рівень справедливості його положень.

Якщо проаналізувати структуру сучасної юридичної освіти в Україні, побачимо ухил до галузевих правових наук, які вибудовані у власну систему: теорія держави та права (як фундамент) – основні правові дисципліни (конституційне, цивільне, кримінальне право тощо) – профілюючі правові дисципліни.

ліни (фінансове, податкове право і т.д.) – спецкурси. Вивчаючи їх, майбутній юрист набуває навичок користуватися існуючими юридичними нормами, кваліфікувати поведінку людини відповідно до них. Проте вони не дозволяють вийти за межі норми і провести її оцінку на відповідність існуючим правовим цінностям, сучасним обставинам.

Наукам гуманітарного циклу (у тому числі й тим, які знаходяться на стику декількох наук), тобто філософії, політології, соціології, економічній теорії та ін., навіть у сумарному підрахунку відведено більш скромне місце. Невеликий обсяг годин, передбачений для їх викладання, не дозволяє створити гармонічну систему гуманітарного виховання на базі цих наук. Їх намагаються поділити на обов'язкові та додаткові, які студент матиме змогу обирати на свій розсуд. І це при тому, що саме вони безпосередньо формують ті знання, уявлення та навички, які впливають на світогляд та правосвідомість майбутнього спеціаліста. І який же ми отримуємо результат?

Проголосивши превалювання поваги до загальнолюдських правових цінностей, юридична освіта фактично не дає сучасному студенту можливості їх всеосяжного осмислення, зупиняючись лише на рівні загальних, нерозгорнутих положень. Студент не отримує відповіді на питання стосовно того, що таке справедливість, рівність, права людини і, як наслідок, не може жити і діяти за правом, живучи тільки за законом. Вміючи застосувати закон, юрист не може знайти відповіді на питання, чи правильно (справедливо) він вчиняє. А це важливо, тому що велика кількість нормативних актів повністю або частково не відповідає навіть Конституції України (її можна прийняти за взірець впровадження права в законодавство нашої країни).

Підсумовуючи, зазначимо, що існує ймовірність формування негативних проявів правосвідомості професійного юриста. Повністю побудована під впливом позитивного права, правосвідомість та її носій втрачають мобільність у правозастосуванні. Юрист стає не здатним правильно реагувати на факти реальної дійсності. А якщо вже професіонал втрачає такі можливості, то що можна сказати про пересічного громадянина,

який отримує правову інформацію або із загальних джерел, або від того ж юриста. Як наслідок, можна прогнозувати ланцюгову реакцію. Який вихід з цієї ситуації?

Розширення переліку загальних гуманітарно-правових наук (філософія права, соціологія права тощо) допоможе наповнити формальні знання студента знаннями про належне право. Вивчення гуманітарних наук має відбуватися за системою, на кшталт галузевих правових, щоб ці дві системи паралельно формували правосвідомість правника. На наш погляд, такий підхід дозволить змістовно наповнити навчальний багаж студента. Це стає тим більш важливим ще й тому, що ці науки набувають нових можливостей у кредитно-трансферній системі освіти. Через філософію, філософію права, політологію, соціологію тощо студент має змогу більш плавно зануритися в систему європейської освіти.

Студент юридичного навчального закладу, юрист-практик, правосвідомість якого сформована на повазі до права, прав людини, на раціональному підході до правозастосування і на бажанні жити справедливо, не тільки не буде порушувати закон, а й, навпаки, своїм прикладом буде показувати його важливість і необхідність у житті людини.

О. В. Ус, канд. юрид. наук, доц.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА (ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)

Заняття з навчальної дисципліни “Кримінальне право України: Загальна частина” поділяються на два види: практичні та семінарські. Слід зазначити, що якщо лекція читається на факультеті чи відповідному його потоці, який містить від 4 до 7 груп, то практичні й семінарські заняття проводяться в конкретній групі, кількість якої становить від 20 до 30 студентів. Це зумовлено тим, що основним завданням практичних і семінарських занять є: перевірка знань студентів, які вони отримали під час прослуховування лекції та самостійної роботи; привертання

їх уваги до питань, яким вони не приділили належної уваги; розширення їх знань шляхом обговорення більш вузьких та дискусійних (проблемних) питань теми тощо. Саме тому індивідуальний підхід на практичних і семінарських заняттях зумовлює те, що завданням викладача є власне управління процесом навчання, спонукання студентів до більш глибокого розуміння матеріалу, привиття навичок формулювати та обґрунтовувати власну позицію (думку), вироблення вміння критично оцінювати законодавство та судову практику.

Майже щодо кожної теми, яка вивчається студентами другого курсу в межах дисципліни “Кримінальне право України: Загальна частина”, проводяться як практичні, так і семінарські заняття. Це пояснюється тим, що такі заняття мають різну методику проведення, вимагають різного рівня та характеру підготовки студентів і спрямовані на вирішення різних завдань (досягнення проміжних та кінцевих цілей). Саме тому практичні заняття передують семінарським.

На початку відповідного семестру кафедра кримінального права розробляє план проведення практичних і семінарських занять та здійснення підсумкового контролю знань студентів (ПМК). Вважаємо, що ознайомлення студентів із цим планом, а також роз’яснення методики підготовки до практичних і семінарських занять, методики їх проведення, принципів оцінювання та оцінки результатів їх роботи наприкінці відповідного семестру орієнтує їх на подальшу ефективну роботу.

На початку вивчення конкретної теми, після прослуховування лекції, проводиться одне (чи два) практичне заняття. Метою є вивчення основних теоретичних положень теми, базових категорій та понять, аналіз законодавчих положень і судової практики, а найголовніше – вироблення вміння застосовувати отримані знання шляхом індивідуального вирішення конкретних завдань (казусів) щодо кримінальної відповідальності за вчинення злочину.

Практичні заняття. На першому занятті необхідно пояснити студентам, як вирішувати за формою та змістом завдання по Загальній частині кримінального права. Крім того, необхідно звернути увагу студентів, що від них вимагається не лише

вирішення завдань, а й вільне володіння питаннями теми, що вивчається.

Кожне практичне заняття доцільно починати з перевірки присутності студентів, надання їм завдання на наступне заняття, перевірки наявності виконання письмових завдань. Після цього доцільно нагадати студентам тему практичного заняття та зорієнтувати їх щодо методики його проведення.

Як тільки студентом буде представлено власне рішення відповідного завдання (казусу), доцільно, у разі потреби, поставити йому питання щодо проблем, на які він не звернув увагу, або уточнити його позицію та висновок. Це зумовлено й необхідністю з'ясування ступеня самостійної роботи при підготовці до практичного заняття. Після цього запропонувати іншим студентам висловити їх позицію щодо вирішення завдання (казусу), надати відповідні доповнення та навести аргументацію, звернути увагу на неточності чи недоліки відповіді, можливо, представити власне вирішення завдання, якщо воно відрізняється, тобто не співпадає з рішенням попереднього доповідача.

Якщо завдання вирішене студентом правильно, а також зроблені належні доповнення, доцільно підбити підсумок, однак це потрібно зробити таким чином, щоб у жодного зі студентів не виникло сумніву щодо вирішення конкретного завдання та розгляду відповідного питання теми. За наявності різних, а можливо й протилежних рішень завдання (казусу), доречно залучити студентів до дискусії з метою з'ясування (віднайдення) правильного. Наприкінці необхідно підсумувати все, стисло й ретельно аргументуючи відповідну позицію.

Вирішення завдань бажано поєднувати з розглядом конкретних теоретичних питань теми, що пов'язані із цим завданням (казусом).

Семінарські заняття із Загальної частини кримінального права проводяться у формі колоквиумів, метою яких є не лише закріплення засвоєного матеріалу щодо конкретної теми, а й поглиблений розгляд її дискусійних (проблемних) питань, які мають велике теоретичне й практичне значення. Під час колоквиуму перевіряється вільне володіння студентами матеріалом по темі,

що вивчається, та встановлюється глибина її засвоєння, у тому числі й труднощі розуміння окремих питань. Останнє дає підставу лектору окремо зупинитися на їх розкритті (поясненні), а викладачу стисло й просто надати студентам відповідь на питання, що виникли під час вивчення теми.

Вважаємо, що на колоквіумі студенти не повинні користуватися жодними матеріалами (зокрема, Кримінальним кодексом України, конспектом лекцій) та навчальною літературою, оскільки в такому разі вони є більш сконцентрованими на обговоренні конкретних питань, відповідях своїх колег і власних знаннях.

На семінарському занятті (колоквіумі), як правило, обговорюються всі питання теми. Студенти викликаються за розсудом викладача (із метою уникнення самостійного розподілу відповідей на питання між ними). Кожному зі студентів необхідно поставити не менше трьох питань із відповідної теми різного рівня складності. Якщо студент не дав вірної відповіді, доцільно сформулювати йому уточнюючі запитання. У такому разі, якщо він знову не дав належної відповіді чи припустився помилки, вважаємо за потрібне викликати іншого студента задля виправлення помилок та надання правильної відповіді.

При розгляді складних питань (значних за обсягом чи дискусійних), під час вивчення яких у студентів виникли труднощі, викладач зобов'язаний доволі стисло надати аргументовану відповідь і звернути увагу на помилки, які часто стають причиною виникнення складнощів у студентів, та, можливо, помилки в слідчо-судовій практиці. Таке викладення повинно мати аргументований, проте не категоричний характер для того, щоб у студентів була можливість вироблення власної думки та її відстоювання.

Для уникнення одноманітності при проведенні семінарських занять також можна до конкретних тем заздалегідь запропонувати студентам завдання творчого характеру, приміром: надати юридичну оцінку низки законопроектів щодо регламентації окремих питань кримінальної відповідальності в межах теми заняття, віднайти відповідну статистику, проаналізувати судову практику (як щодо вирішення конкретних кримі-

нальних справ, так і узагальнень судової практики і постанов Пленуму Верховного Суду України). Такі доповіді студентів, на наш погляд, у цілому не повинні перевищувати 10-15 хв семінарського заняття.

Звертаємо увагу, що проведення як практичних, так і семінарських занять потребує від викладача особливої концентрації уваги, вдумливого сприйняття відповідей студентів та обережності при оцінці їх рівня знань. Необхідним, на нашу думку, є поєднання загального підходу до оцінки засвоєння матеріалу, знання якого вимагається від усіх студентів, і індивідуального підходу до знань, вмінь, можливостей і навіть характеру кожного зі студентів, оскільки все ж таки основна мета викладача – викликати бажання та зацікавленість студентів у вивченні і розумінні відповідного предмета, укріпити віру у власні можливості й здібності шляхом ретельного ознайомлення з матеріалом, його аналізу та критичного ставлення. Інтерес та зацікавленість завжди виступають стимулом для дослідження відповідної теми, а відкритість та бажання допомогти з боку викладача – запорукою успішного результату навчання студентів.

Наприкінці, вважаємо, що необхідно виробити довіру й повагу між студентом та викладачем: створити таку атмосферу, коли викладач може дати стисло, аргументовану та просту за формою викладення відповідь на будь-яке питання, сформульоване студентом, залишаючи при цьому можливість мислити та висловлювати власну позицію, навіть інколи припускаючись помилок.

Можливо, така методика певною мірою є консервативною, проте вважаємо за доцільне наголосити, що під час підсумкового контролю знань студентів із дисципліни “Кримінальне право: Загальна частина” (ПМК № 2), проведеного у другій групі другого курсу господарського-правового факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (19 грудня 2014 р.), на який виносилися теми: “Склад злочину”, “Об’єкт злочину”, “Об’єктивна сторона злочину”, “Суб’єкт злочину”, “Суб’єктивна сторона”, “Стадії вчинення злочину”, студенти показали такі результати: з 20 присутніх 14 отримали “5” балів (відмінно) за правильні відповіді на 15 запитань (чи

припустилися однієї помилки) з наведених тем (можливість користуватися будь-якими допоміжними матеріалами для написання підсумкового контролю знань була виключена).

С. В. Фоміна, асист.

ЮРИДИЧНА НАУКА В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасна українська юридична наука є продуктом тривалого та неоднозначного процесу становлення і розвитку, що зумовлено складним характером державно-правового будівництва в країні та особливостями суспільно-політичного устрою у той чи інший період. Якісно новий етап для неї розпочався із проголошенням незалежності України, коли зменшився ідеологічний тиск на науку, відкрилися нові можливості і було створено сприятливі умови для її розвитку як самостійної системи. Нині вона є важливим засобом науково обґрунтованого прогресивного поступу української держави і суспільства.

Питання стану сучасної юридичної науки – це питання її ефективності, відповідності рівню та умовам соціального життя, спрямованості на вирішення життєво важливих соціальних проблем за допомогою правових засобів.

Минулий рік став найважчим для нашої країни за всі роки незалежності. Україна пройшла складні випробування. У 2014 р. були переобрані та перепризначені всі центральні органи державної влади, й держава розпочала реформи майже у всіх сферах суспільного життя. При цьому, зрозуміло, підвищилася роль юридичної науки в цілому і наукових установ при підготовці стратегії національної безпеки України, здійсненні наукової, науково-технічної експертизи, підготовці прогнозів і наслідків реалізації найбільш важливих рішень держави та їх міжнародно-правового забезпечення. Проведення наукових експертиз проєктів законів має сприяти розробці складових електронного урядування, створенню єдиної системи нормативно-правової інформації державних органів та органів місцевого самовряду-

вання, гармонізації законодавства України з нормами правових актів ЄС.

На сьогодні вчені-юристи мають помітні напрацювання в питаннях реформування системи державного управління та місцевого самоврядування, децентралізації влади. Так, уже визначено понад два десятки ключових сфер правового регулювання, реформи в яких дозволять удосконалити адміністративно-територіальний устрій, врегулювати земельні та інші соціально-правові відносин, ефективно управляти формами власності, оптимізувати місцеві бюджети, житлово-комунальне господарство, підвищити соціальний захист населення тощо. За підтримки науковців у минулому році розроблено також конкретні пропозиції щодо перерозподілу повноважень у системі виконавчої влади, органів місцевого самоврядування на різних рівнях адміністративного-територіального устрою. Свій внесок науковці зробили й у спрощення управлінських схем щодо здійснення перерозподілу владних повноважень. Також члени НАПрН України та науковці галузевих інститутів взяли участь у розробці понад 150 проєктів законів та інших нормативно-правових актів. Мова, зокрема, йде про проєкти законів “Про Державне бюро розслідувань”, “Про запобігання та протидію корупції”, “Про вищу освіту”, “Про нормативно-правові акти”, а також законопроєкти про внесення змін до Податкового, Кримінального, Кримінального процесуального, Цивільного кодексів України тощо.

На сучасному етапі значення права і правової науки має постійно підвищуватися. Згідно з постановою ВРУ «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: “Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави”» від 11 лют. 2015 р. передбачається підвищити роль та відповідальність наукових установ. Учені-юристи мають бути відповідальними за законотворчу діяльність, проведення наукових експертиз проєктів законів, розробку складових електронного парламенту, реформування елементів сектору безпеки тощо.

Отже, в умовах розвитку глобалізаційних процесів третього тисячоліття спостерігається прагнення правничої освіти, науки і практики до розширення обсягу досліджуваних об’єктів, тому вбачається за необхідне активно розширювати можливості

їх пізнання за допомогою сучасних нанозасобів, інтерактивних методів і грид-технологій; створювати нові наукові напрямки і навчальні дисципліни; а також проводити інноваційну кодифікацію українського законодавства.

І. О. Христич, канд. юрид. наук, доц.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Сучасний етап функціонування закладів освіти характеризується постійним інформаційним та програмно-методичним оновленням навчального процесу у вищій школі. Це спричинене поетапним входженням нашої держави до європейського культурного простору і змінами професійних умов. Керуючись законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національною доктриною розвитку освіти, Державною національною програмою “Освіта. Україна XXI століття”, слід розглядати процес інформатизації вищої освіти як складний організаційний, технічний і технологічний процес розроблення й упровадження інформаційної системи вищої школи.

Інформаційний супровід навчального процесу вищого навчального закладу передбачає розроблення найновітніших курсів відповідно до навчального плану підготовки майбутніх фахівців. Він базується на продуктивній моделі формування знань і спрямований на набуття вмінь застосовувати дослідницький підхід при вирішенні різного роду завдань, що дає змогу моделювати проблемно-творчі ситуації, коли за умови створення інформаційно-освітнього середовища інформаційні технології мають відповідний статус. Роль викладача як транслятора фахово орієнтованих знань нівелюється, натомість провідною стає його роль інтерпретатора знань, який визначає напрямки використання нових знань, правильно впроваджує їх в освітнє середовище майбутнього фахівця, зосереджує на тематичних й міжпредметних зв'язках, формує стійкі навички практичного

застосування вмінь і знань, розвиває на їх основі розумові і творчі здібності студентів, забезпечує вихід на вищий рівень освітнього процесу.

Найбільш актуальним нині, на наш погляд, є використання інформаційних технологій під час виконання курсових робіт.

На початковому етапі роботи над курсовою студенти вивчають можливості використання Інтернету при висвітленні конкретної теми дослідження, опановують правила складання бібліографічних описів під час цитування друкованих джерел, ознайомлюються з правилами опису електронних публікацій, застосовуючи текстовий процесор, готують списки посилань на ресурси Інтернету, вчать їх критично оцінювати.

У подальшому доцільно користуватися табличним процесором MS Excel для створення, форматування і друкування таблиць даних; проведення розрахунків різного рівня складності; побудови й оформлення діаграм і графіків різних типів; аналізу даних і побудови зведених таблиць і звітів, відслідковування певних тенденцій, передбачення змін; упорядкування табличних даних за різними ознаками та їх класифікації; пошуку та фільтрації даних. Таким чином, у процесі виконання курсової роботи студенти удосконалюють навички роботи з: формулами (якщо вони потрібні); форматування робочих аркушів; додавання зображень, діаграм, їх використання; створення сітки та шкали часу, комп'ютерних тестових завдань; створення і використання форм тощо.

На прикінцевому етапі доцільно проводити розроблення мультимедійної презентації за допомогою програми MS Power Point, яка дозволить студентам подати результати дослідження в стислій і наочній формі.

Таким чином, використання інформаційних технологій дасть змогу істотно підвищити якість як курсової роботи, так і рівня підготовки майбутніх фахівців-юристів.

ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙНИХ, ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ У СУЧАСНОМУ ВНЗ

Відповідно до ст. 2 Закону України “Про освіту” основним завданням законодавства України у цій сфері є регулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної, наукової, загальнокультурної підготовки громадян України. Окреслене завдання є багатопрофільним, об’ємним, відповідальним, через що потребує розробленості системи освіти та високопродуктивних методологічних і методичних засад.

Розглянемо, насамперед, способи формування і розвитку професійних знань, умінь і навичок у студентів вищих навчальних закладів.

Однією з традиційних форм представлення навчального матеріалу в аудиторії є лекції, основна дидактична мета яких – формування у студентів системи знань про предмет. Під лекцією, як правило, розуміють передачу готових знань за допомогою монологічної форми спілкування. Однак слід зауважити, що існує велика різноманітність видів лекційних занять, серед них лекція, тобто читання з демонстрацією ілюстративного аудіо- та відеоматеріалу; лекція-бесіда, яка являє собою діалог викладача з аудиторією; проблемна лекція, яка сприяє вдосконаленню навичок роботи з отриманою інформацією і розвитку логічного мислення; комбінована лекція та ін.

Нині в навчальному процесі важливу роль відіграють електронні лекції, що включають текст, демонстраційний матеріал, додаткові відомості з теми, оформлені у вигляді окремих файлів, що сприяє підвищенню ефективності засвоєння студентами навчальної інформації. Електронна форма лекції дозволяє розширити перелік додаткових прийомів викладу матеріалу, а саме додати звук, анімацію, графіку.

Як підтверджує досвід, запровадження такого виду подання інформації, як презентація сприяє активізації розумової діяльності студентів, появі стійкої позитивної мотивації до

вивчення дисциплін вузького профілю, а також підвищує ефективність використання навчального часу.

Проте найбільшу користь при засвоєнні матеріалу можна отримати завдяки проведенню семінарських занять, під час яких закріплюються знання, отримані студентами при прослуховуванні лекцій та самостійній роботі над методичною літературою. При вивченні теорії і практики у ВНЗ семінар є не просто видом практичних занять, а разом із лекцією, основною формою навчального процесу.

Практичні заняття у вузах можуть проводитися як розгорнута бесіда, обговорення доповідей і рефератів, семінар-диспут, коментоване читання, вирішення завдань на самостійність мислення, контрольна робота, семінар-колоквіум та ін.

Найбільш поширеною формою семінарських занять є розгорнута бесіда, яка передбачає підготовку всіх студентів із кожного питання плану заняття. Також надається єдиний для всіх перелік рекомендованої обов'язкової та додаткової літератури. Заняття проходить за такою схемою: виступи студентів та їх обговорення; вступ і висновок викладача. Така форма семінарських занять дозволяє залучити до обговорення проблем найбільшу кількість студентів.

Вибір форми проведення семінарського заняття, безумовно, залежить від змісту теми і характеру рекомендованих джерел і посібників, рівня підготовленості, організованості і працездатності студентів.

При розробці методики проведення семінарських занять питання про взаємозв'язок між семінаром і лекцією, характер і способи такого взаємозв'язку займає важливе місце. На семінарі необхідно не тільки зберігати зв'язок принципів положень лекції із вмістом заняття, а й розглядати питання, які за браком часу не можливо висвітлити під час лекції.

Підготовка до таких видів навчальних занять, як лекція, семінар передбачає активну самостійну роботу, яка виключає механічне заучування матеріалу, орієнтує студентів на глибоке розуміння і осмислення його змісту, на вільне володіння набутими знаннями.

На сучасному етапі в контексті нової освітньої парадигми недостатньо проводити навчання студентів у межах традиційних форм. Важливу роль відіграє творчий підхід викладача до подання матеріалу і засобів контролю його засвоєння. Така форма практичного заняття, як ділова гра дозволяє викладачеві розширити рамки спілкування із студентами, базуючись на власному педагогічному досвіді та враховуючи особливості конкретних студентських груп.

Таким чином, при використанні всіх цих форм роботи необхідно прагнути до підвищення якості викладання, застосування всіх можливих прогресивних технік і технологій, що, у кінцевому підсумку, сприятиме зростанню рівня засвоєння дисциплін у ВНЗ.

В. Є. Шеверєва, канд. юрид. наук, асист.

ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ АУДИТОРІЄЮ

Професійно-педагогічне спілкування становить основу науково-педагогічної діяльності викладача вищої школи. Усі основні форми організації навчального процесу (лекція, семінарське заняття, іспит та ін.), виховна робота та науково-методична діяльність у вищій школі пройняті цим складним і багатофункціональним соціально-психологічним явищем. Педагогічне спілкування є способом реалізації змісту та форм педагогічних впливів, спрямованих на формування особистості студента.

Організація роботи вченого та викладача пов'язана з подоланням різних типів труднощів (у першому випадку ключову роль відіграє самомотивація та управління часом, у другому – усунення рутинізації та емоційного виснаження), а самопрезентація серед групи колег та перед студентською аудиторією повинна переслідувати фактично протилежні цілі та спиратися на взаємовиключні принципи. Важливий елемент взаємодії – очікування та оцінка цих інших, звернені до діючого суб'єкта,

саме вони стають частиною внутрішньої мотивації. Оскільки людина, як правило, бере участь у безлічі різних груп, то вона має стільки ж різних соціальних Я, скільки існує груп, що складаються з осіб, чию думку вона цінує. Кожній з цих груп людина показує різні боки своєї особистості. Таким чином, взаємодія відбувається не стільки між індивідами як суб'єктами, цілісними неподільними особистостями, скільки між різними соціальними обличчями індивідів, як би між зображуваними ними персонажами.

З огляду на сказане можемо констатувати, що значення педагогічного спілкування полягає в наступному.

1. Завдяки спілкуванню викладач виступає персоніфікованим посередником між драмою наукових ідей і студентом.

2. Через експресію викладач “заражає” студентів своїм інтересом до науки, викликає в них живу зацікавленість, як наслідок, знання стають “живими”. У безпосередньому спілкуванні мають значення не тільки слова, а й невербальні засоби, тому в педагогічному спілкуванні багато експресії, педагогічного артистизму, навіть мистецтва.

3. Викладач своїм прикладом спілкування пропонує культурну норму взаємин і тим самим формує в майбутнього фахівця комунікативну компетентність.

На думку К. Роджерса, навчати не потрібно, студент повинен вчитися сам, оскільки навчання – це не засвоєння знань, а зміна його внутрішнього чуттєво-когнітивного досвіду, пов'язаного зі всією особистістю. Цей досвід передати неможливо, оскільки він у всіх різний. Студент може навчитися лише самостійно, оскільки в цьому випадку відбувається значиме навчання (significant learning). Самонавчання (або значиме навчання) – найбільш стійке, тому що самомотивоване. При такому навчанні студент стає відповідальним, незалежним, творчим, для нього головним є самокритика та самооцінка, а оцінка інших – другорядна. Якщо ж внутрішній досвід не змінюється, то механічно когнітивні знання даремні, оскільки вони забуваються, не відіграючи ніякої ролі в житті, а сам студент не розвивається. Викладач повинен надати можливі засоби для самонавчання. Як стверджує С. Л. Братченко, для гуманістично-

орієнтованої взаємодії навчальному процесу мають бути характерні наступні пріоритети: особистість важливіша за проблеми, дійсне – за минуле, відчуття важливіші за думки та дії, розуміння важливіше пояснень, прийняття – виправлень, мудрість студента важливіша знань викладача.

При спілкуванні викладачу не слід забувати про юнацький максималізм, про потребу самоствердження, деяку демонстративність поведінки, підвищену емоційність, характерний для студентів скепсис і недовіру до старших. До цих проявів треба ставитися з розумінням і спокійно. Це проходить із набуванням досвіду. Якщо такі прояви набувають демонстративного характеру, не можна залишати їх поза уваги, бо існує культура взаємин, яка й регулює соціальну поведінку людей. І цій культурі студента треба вчити передусім своїм власним прикладом поважного ставлення до особистості студента.

Невипадково уже згадуваний нами К. Роджерс вважає, що педагог, який високо оцінює себе і живе повним життям, здатний також цінувати студентів, позитивно до них ставитися і відчувати від цього задоволення, тобто є “повноцінно функціонуючою людиною”. Такий педагог характеризується, на його думку, наступними ознаками: відкритістю переживань, екзистенційним способом життя, організмичною довірою, емпіричною свободою, креативністю. Із креативністю, на наш погляд, пов’язаний індивідуальний стиль, можливість знайти власне бачення професіонала, не перетворюючись на карикатуру на зразок соціальної репрезентації викладача. Мислення викладача не може бути зумовлене ні вдосконаленням умінь і навичок, ні впровадженням сучасних технічних засобів навчання, а ґрунтується на перебудові особистісних установок і цінностей педагога, які реалізуються в міжособистісному спілкуванні зі студентами і в нових методах навчання. Просте продукування максимальної кількості різних способів донесення одного і того ж базового матеріалу дозволяє побачити у рутинному потенціалі для креативного.

Таким чином, ефективність педагогічної взаємодії залежить від комунікативних здібностей викладача, а професійне спілкування викладача проявляється, зокрема, через соціальну

самопрезентацію, вибір ним тону висловлювання, володіння мімікою, рухами, жестами, специфічні реакції на дії студента – партнера по спілкуванню, організацію спільної діяльності, мотивацію діяльності студентів.

С. С. Шестопад, асист.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

У сучасних умовах інтеграції нашої держави до Європейського Співтовариства, адаптації до світових освітніх моделей та світових академічних шкіл, глобалізації та конвергенції освітніх ринків і становлення міжнародного освітнього простору висока якість освіти асоціюється з процесами академічної мобільності, визнання дипломів, введення кредитних систем, інноваційних технологій навчання та управління знаннями.

Основою метою професійної освіти є підготовка кваліфікованого спеціаліста, здатного до ефективної професійної роботи за фахом та конкурентоспроможного на ринку праці.

За кордоном інтерес до освітніх технологій виник у середині ХХ ст., коли з'явилися перші програми аудіовізуального навчання, тобто навчання за допомогою технічних засобів. Термін “освітні технології”, що виник у 1960-х рр., означає побудову педагогічного процесу з гарантованим якісним результатом.

Застосування освітніх технологій має певні переваги, зокрема, змінюються функції викладача і студента, замість виконання інформаційно-контролюючої функції викладач стає консультантом-координатором, а студентам надається більша самостійність у виборі шляхів засвоєння навчального матеріалу.

Освітні технології дають широкі можливості диференціації та індивідуалізації навчальної діяльності. Результат застосування сучасних освітніх технологій меншою мірою стає залежним від ораторської майстерності викладача, хоча у той же час визначається всією сукупністю вмінь, навичок та їх компонентів, необхідних викладачеві для якісної підготовки сучасних фахівців світового рівня. Адаптація вищої школи до сучасних потреб технологічного суспільства потребує від викладача постійного

пошуку і вдосконалення інноваційних технологій в освітньому процесі. Тому професійні вимоги до сучасного педагога доповнюються новими критеріями, зумовленими зростаючими суспільними потребами.

Із метою підвищення якості підготовки спеціалістів, активізації пізнавальної діяльності студентів, розкриття творчого потенціалу, організації навчального процесу з високим рівнем самостійності застосовуються наступні освітні технології: особистісно-орієнтоване навчання, проблемне навчання, хмарно-модульне навчання, метод проектів, кейс-метод, кредитно-модульна система оцінки, навчання у співпраці, різнорівневе навчання, проведення бінарних занять, дистанційне навчання. Проектна діяльність студентів ставить у центр освітнього процесу практичні питання оволодіння професією і на цій базі стимулює інтерес до фундаментальних теоретичних положень, саме такий підхід дозволяє подолати розрив між теоретичними положеннями та їх практичним застосуванням

Вивчаючи досвід використання інноваційних методів у педагогічній діяльності, можна виділити їх переваги: вони допомагають навчити студентів засобам і методам активного отримання нових знань; дають можливість оволодіти та проявити більш високий рівень особистої соціальної активності; створюють конкурентне середовище і такі умови навчання, за яких студенти змушені відповідально та добросовісно ставитися до навчального процесу, за таких умов студенти просто не можуть не навчитися якісно; стимулюють творчі здібності студентів; допомагають наблизити навчання до практики повсякденного життя, формують не тільки знання, вміння та навички з предмета, а й активну життєву позицію, надають широкі перспективи застосування отриманих знань, вмінь та навичок, допомагають сформувати спеціаліста міжнародного рівня.

Особливий інтерес викликають активні методи навчання, оскільки вони сприяють ефективному засвоєнню знань, розвитку творчих здібностей; формують навички практичних досліджень, що дозволяють приймати професійні рішення вже в процесі навчання; дають змогу вирішувати завдання переходу від простого накопичення знань до створення механізмів самостійного пошуку нової інформації, а також певних навичок до-

слідницької діяльності; виховують та формують ціннісні орієнтації особистості; підвищують пізнавальну активність; створюють дидактичні та психологічні умови задля стимулювання прояву активності студентів у внутрішньому та зовнішньому конкурентних середовищах.

Подальший розвиток нашої держави та системи вищої освіти цілком залежить не тільки від швидкої модернізації матеріально-технічної навчальної бази як на державному рівні, так і в контексті світових освітніх процесів, а й від вивчення, сприйняття та трансформації освітянської парадигми до світових освітніх концепцій, що гнучко адаптуються до постійно зростаючих потреб сучасного глобального світу. Без такої трансформації наша система вищої освіти ризикує назавжди залишитися на регіональному рівні.

Ю. В. Щёкин, канд. юрид. наук, доц.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДИК ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ СТАЦИОНАРА (ДНЕВНЫХ ОТДЕЛЕНИЙ) ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Новые возможности в преподавании, которые открывает дистанционная форма обучения, в большинстве случаев рассчитаны на студентов заочных отделений (факультетов) высших учебных заведений. Современные информационные технологии призваны обеспечить то, чего больше всего не достаёт студентам-заочникам – непосредственного и личного контакта с преподавателем, постоянного контроля за качеством подготовки.

Для студентов дневных отделений такой профессиональный контакт считается налаженным, поскольку он имеет возможность не только посещать занятия (лекции, семинары, практические занятия, научные кружки), но и всегда непосредственно обратиться к интересующему их специалисту за разъяснением учебного материала, уточнением поставленных задач, выбором темы научного исследования, помощью в сборе интересующей профессиональной информации. Может сложиться

впечатление, что потребности в дистанционном обучении здесь отсутствуют либо сведены к минимуму. Однако это не так.

Возможности использования трёх методов организации дистанционного обучения (кейс, интернет и телекоммуникационные технологии) на стационаре позволяют значительно повысить эффективность учебной и научной работы студентов. Так, кейс-технология, состоящая в предоставлении студентам пакета учебных и методических пособий в виде печатных материалов, аудио- и видеодисков, может найти более гибкое применение, то есть материалы пакета могут формироваться гибко, беря во внимание научные предпочтения каждого студента, но с учетом минимально необходимого, “стандартного”, информационного набора. Своего рода преимущество студентов стационара перед студентами-заочниками в том, что во время занятий они получают первичную учебную информацию, поэтому наполнение кейса по изучаемой дисциплине может быть использовано ими в более научном и научно-практическом ключе.

Также следует учитывать, что содержание кейс-пакета всегда открыто для общего пользования. Студенты стационара, также как и других форм обучения, имеют возможность изучить его до того, как им будут прочитаны лекции по соответствующим плану обучения темам и проведены семинарские занятия. Иначе говоря, студенты могут приходить на занятия уже с некоторым уровнем подготовки. Стимулирование такого опережающего получения учебной информации со стороны администрации вузов, его массовости позволит качественно изменить методики традиционного преподавания. В частности, это создаст условия для того, чтобы лекционный материал подавать как проблемный, больше внимания уделяя актуальным вопросам теоретического и практического характера, а не изложению первичной учебной информации. Методика проведения семинаров может стать более интерактивной, усиливающей творческий потенциал учебных групп в разрешении вопросов практического характера.

Коммуникации преподавателя со студентом посредством интернета помогают быстрее найти индивидуальный подход к его обучению, оптимизировать его время, то есть уделить

больше времени подготовке к предстоящим семинарским и практическим занятиям, учесть особенности его научной работы. Средства осуществления такого взаимодействия традиционны – электронная почта, телеконференции, диалоги в режиме реального времени и др.

Телекоммуникационные технологии, в принципе, должны представлять единый стандартный набор материалов и лекций, предоставляемых с помощью телевизионных каналов высшего учебного заведения для студентов дневной, вечерней и заочной форм обучения. Их назначение – посредством телелекций и видеолекций дать обзорное обучение, помогающее учаемым сформировать целостную картину в определенной сфере знаний и деятельности. Для студентов стационара они позволяют расширить кругозор в изучении того или иного предмета, сравнить особенности донесения единого программного материала разными преподавателями. При этом у них больше возможностей обратиться к каждому из них за консультацией в личном порядке, с чем, к примеру, студенты-заочники испытывают гораздо больше трудностей.

Во время нахождения студентов стационара на каникулах, производственной и иной практике дистанционное обучение выполняет основную изначально свойственную ему роль как обучение на любом расстоянии в режиме реального времени. Оно помогает закреплять и совершенствовать им свои навыки, “не выпадать” из учебного процесса.

В заключение нужно отметить, что дополнительное использование на дневной форме обучения методик дистанционного обучения предъявляет к преподавателю и студенту определенные специфические требования, касающиеся как обладания необходимыми техническими навыками использования информационных технологий, так и постоянного профессионального самосовершенствования. Всё это, в конечном счете, с одной стороны, значительно увеличивает трудозатраты обеих сторон, а с другой – делает учебный процесс более насыщенным и увлекательным.

РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ ДЕРЖАВИ

Проблеми освіти завжди були і залишаються актуальними в будь-якій державі, а в сучасних умовах особливо нагальним стає питання освітянських реформ в Україні.

Новітня стратегія розвитку освіти зумовлена багатьма чинниками і стосується структури, характеру, змісту, організаційно-правових, матеріально-технічних та інших засад організації освітянського процесу. У період інтеграції нашої держави до європейського співтовариства набуває актуальності створення національної системи інновацій та підготовки висококваліфікованих кадрів, основою якої має стати вища школа, що формує соціальний і культурний генофонд держави. Гуманізм, фундаменталізм освіти, її інформатизація, а разом із цим вміння кваліфіковано вирішувати прикладні питання становлять ядро розвитку цивілізованого суспільства.

Головним двигуном будь-якої системи освіти є попит суспільства на освіченість, компетентність, професійність фахівців, отже, вона виступає фундаментом культурного, історичного здоров'я нації, її майбутнього. Зараз в Україні, незважаючи на чисельні труднощі, важку політичну та економічну ситуацію, продовжують діяти великі наукові школи, які в переважній більшості сконцентровані навколо вузів, що отримали статус національних. Їх роль як центрів виробництва інтелектуальних ресурсів постійно зростає. Важливе місце в цьому відводиться появі нової системи конструктивного менеджменту, зокрема, у сфері освіти, який повинен бути здатним забезпечити базову підтримку її реформування.

Однак головним, вважаємо, має стати принципово новий підхід до підготовки кадрів майбутніх фахівців та вчених. Прийнятий нещодавно Закон України "Про освіту" створив підґрунтя для демократизації освітніх процесів, які перш за все передбачають децентралізацію управління освітою, надання права закладам самостійно вирішувати основні питання їх діяльності.

Сучасна Європа, частиною якої намагається стати наша країна, спирається на такі принципи, як рівність перед законом, рівність можливостей, свободу від дискримінації, повноправна участь особистості в житті суспільства. Тому саме система освіти в Україні має дійсно намагатися виховувати в молоді демократичні і моральні цінності, бути толерантними до людей з іншими поглядами, поважати представників інших національностей, їх культуру, традиції. Важливими є вміння вирішувати конфліктні ситуації, здатність до постійного самовдосконалення, формування сучасних знань, вмінь для прийняття необхідних рішень.

Для досягнення цілей євроінтеграції необхідна інноваційна державно-суспільна модель управління системою освіти, яка передбачає переорієнтацію навчального процесу з імперативного, навіть авторитарного, на партнерський тип відносин, коли при творчому комплексному підході враховуються індивідуальні особливості особистості, формуються навички самостійного пошуку інформації, отримання знань, прийняття своєчасних і кваліфікованих рішень.

Для успішного вирішення різноманітних проблем, які виникають на шляху професійного становлення людини, серед яких і проблема мотивації, кожен має прагнути безперервно підвищувати рівень своєї освіченості, кваліфікації, професіоналізму, розуміти їх кореляційну залежність і відображення на якості роботи та її оплаті.

Сьогодні в сучасному інформаційному просторі вища школа є своєрідним виробником інтелектуального капіталу, а тому повинна стати прибутковою сферою, привабливою для інвестування. При цьому в самого виробника має бути більше прав та реальних можливостей для демократичнішого, прозорішого використання зароблених коштів на власне навчання, наукове та матеріально-фінансове забезпечення.

Головною метою освітньої політики має стати визначення механізмів забезпечення всебічного формування особистості, її самореалізації як професіонала, її саморозвитку, а також створення правових, соціально-економічних, політичних, ідеологічних, моральних умов виходу освіти з кризи, формування подальшої освітньої політики.

На національну систему освіти значно впливає всесвітня глобалізація. Інтеграційні процеси дали поштовх розробці стратегії національного розвитку на базі людського потенціалу. Вступ до Європейського Союзу робить нагальним вирішення проблеми адаптації існуючої системи освіти до глобалізації навчальних та наукових зв'язків між країнами.

Так звана інформаційно-комп'ютерна революція кардинально змінює і автоматизує інтелектуальну діяльність. Цей процес впливає на ділову активність, освіту, науку, культуру, побут. Соціальні наслідки цієї революції – поява нового прошарку інтелектуальної еліти, яка є носієм різноманітної інформації. Її особливістю стають високі стандарти якості освіти. У суспільстві формується потреба в фахівцях нових сферах знань. І тільки мобільний, динамічний навчальний заклад може успішно розвиватися в умовах сучасного освітнього простору України.

Нині освіта не може продовжувати виконувати елементарну функцію передачі знань. Необхідно виховувати не тільки носіїв знань, а й творчу особистість, здатну використовувати отримані знання у відповідній сфері з максимальною користю для суспільства і держави.

Значна увага повинна приділятися змісту та методам навчання, орієнтуючи їх на формування особистої автономії, незалежності і громадської активності.

Якісна освіта – фундамент успішного функціонування держави. Тільки комплексне вирішення нагальних сучасних проблем, що стоять перед освітою, зможе забезпечити її розвиток та допоможе інтегруватися в європейський науковий простір.

В. О. Яремчук, канд. юрид. наук, асист.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У сучасних умовах вищий навчальний заклад має готувати спеціалістів, які володіють навичками застосування на практиці своїх знань. Ця мета досягається через здійснення

освітнього процесу, важливою складовою якого є практичне заняття. Воно дає змогу студенту не тільки засвоїти академічні знання, а й здобути певні навички і уміння застосовувати їх у практичній діяльності юриста.

Реформація сучасної вищої школи потребує від викладача змінення і оновлення традиційних методів проведення практичних занять. Як відомо, сучасні студенти перенасичені різною інформацією. І для того, щоб зацікавити їх, викладач на практичному занятті має демонструвати творчий підхід. До того ж 25% дисциплін під час навчання згідно з новим Законом України “Про вищу освіту” студент обиратиме на свій розсуд. Тому від викладача сучасного вишу вимагається змінення форм навчання, щоб наблизити освітній процес до європейських стандартів.

Нині найважливішим завданням викладача можна назвати підбір таких прийомів проведення практичного заняття (виходячи зі специфіки дисципліни), щоб студент ґрунтовно зміг засвоїти знання і набути навичок і вмінь. Сучасний студент в освітньому процесі виступає не як об’єкт навчання, а як суб’єкт, який більшість свого часу самостійно вчиться. І саме на практичному занятті отримані ним академічні знання мають трансформуватися в навички і вміння.

Як свідчить практика, студент краще запам’ятовує графічні зображення ніж довгі монологи викладача. Якщо раніше зображення малювали на дошці або демонстрували за допомогою плакатів, то сьогодні для учнів традиційною є інформація на електронних носіях. Тому студентам слід демонструвати графічні об’єкти, а також малюнки, креслення, схеми на планшетному ПК. Це досить позитивно сприймається, запам’ятовується та відтворюється студентами на іспиті.

Необхідно звертати увагу на практичні аспекти, а не на переказування матеріалу підручників. Ефективним стає й проведення різноманітних ділових ігор (приміром, при проведенні таких навчальних слідчих (розшукових) дій, як допит, пред’явлення для впізнання та ін.). Також важливе значення має вміння самого викладача ефективно організувати освітній процес. Це передусім уміння поставити чітке завдання (зокрема,

провести огляд місця події). Проте педагог не повинен спочатку допомагати студентам і підказувати їм хід огляду, а має постійно спостерігати за діяльністю студентів і в разі виникнення питань надавати консультації. Обов'язково слід підвести підсумок роботи студентів під час здійснення навчального огляду місця події і назвати допущені помилки.

Якщо на практичному занятті проводиться ділова гра, приміром, пред'явлення для впізнання, то роль викладача дещо інша. Обирається особа, яка буде слідчим, після чого вона сама організовує проведення навчальної слідчої (розшукової) дії, а викладач намагається залучити до цієї діяльності всіх студентів навчальної групи. Одні студенти виступатимуть у ролі учасників “пред'явлення для впізнання”, а інші ж виявлятимуть помилки. Педагог підсумовує результати проведення ділової гри, виставляє бали і називає помилки, які студенти не назвали.

Дещо інша організація проведення практичного заняття у разі демонстрування студентам певних зображень із постановкою відповідно до них завдань. Наприклад, при вивченні теми “Судова фотографія” на планшетному ПК викладач демонструє певні зображення об'єктів. Студенти на цих прикладах мають пояснити, який вид фотозйомки застосовується і яким чином вона відбувається. Педагог ставить запитання студентам, залучаючи всіх до діалогу, і одразу виправляє помилки. На такому практичному занятті виникає певна дискусія щодо правильності проведення фотозйомки. За допомогою аргументів студенти відстоюють свої погляди.

Отже, перехід на підготовку студентів-правників відповідно до вимог Болонського процесу, нового Закону України “Про вищу освіту”, інших нормативно-правових актів України, прийнятих на їх виконання, змінює весь освітній процес, зокрема, і форми проведення практичних занять. Викладач має докласти значних зусиль для мотивування студента. І хоча перехід на європейські стандарти освіти передбачає відведення більшості навчального часу на самопідготовку студента, але практичне заняття через значущість його результатів, а саме здобуття навичок і вмінь, залишається важливим компонентом навчання.

З М І С Т

Анісімова Г. В.	Міжнародні наукометричні бази: сучасний стан і перспективи розвитку.....	3
Байрачна Л. К.	Науково-методична культура викладача вищого навчального закладу як умова підготовки кваліфікованого фахівця.....	7
Бойчук Р. П.	Деякі проблеми удосконалення та оптимізації спеціалізації в підготовці фахівців правознавців	9
Ваксман Р. В.	Науково-методичні аспекти проведення практичних занять із навчальної дисципліни “Господарське право”	13
Гальцова В. В.	Державні стандарти вищої юридичної освіти в Україні: проблемні моменти... ..	15
Єрмолаєва Т. В.	Проблеми ефективності виконання наукових досліджень	17
Зимогляд В. Я.	Мовна культура викладача вищого навчального закладу	19
Зіноватна І. В.	Методика проведення практичних занять з гуманітарних дисциплін.....	21
Іванова А. Є.	Проблеми дистанційної освіти в Україні на сучасному етапі.....	24
Качурова С. В.	Інноваційні зміни у структурі інституту освіти.....	26
Курман Т. В.	Дистанційне навчання в Україні: переваги та недоліки	30
Новіков О. В.	Деякі сучасні проблеми електронної освіти	33
Остапенко Ю. І.	Інноваційні методи сучасної освіти: окремі аспекти електронного навчання... ..	35
Павліщева Я. О.	Сучасні технології викладання іноземних мов у ВНЗ.....	38
Панченко В. В.	Вища освіта як основа соціально-економічного розвитку суспільства	40

Походзіло Ю. М	Значення практичних і семінарських занять як однієї з важливих складових навчального процесу	43
Радіонова – Водяницька В. О.	Здійснення підготовки та постійного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів	47
Самсонова Я. О	Проблеми організації самостійної роботи студентів у системі Болонського процесу	49
Сердюк О. В.	Методичні продукти забезпечення організації вивчення курсу “Історія української культури”	52
Середа О.	Європейський простір дистанційного навчання: стан та перспективи	55
Синчук О. В.	Бібліотека в електронному інформаційно-освітньому середовищі вузу	58
Сідак Л. М.	Саморозвиток особистості у системі педагогічної майстерності викладача вищої школи	59
Слінько Т. М.	Вивчення курсу “Конституційна юрисдикція” на юридичних факультетах ВНЗ України	62
Слюсаренко Т. О.	Культура особистості викладача та її складові	67
Соловйова О. М.	Інтернет і вища освіта	69
Трофименко В. А.	Юридична освіта як основа формування правосвідомості юриста	73
Ус О. В.	Методика проведення занять з кримінального права (загальна частина)	75
Фоміна С. В.	“Юридична наука в Україні: стан та перспективи розвитку”	80
Христич І. О.	Інформаційні технології ресурсного забезпечення організації навчального процесу	82
Чевичалова Ж.В.	Проведення лекційних, практичних та семінарських занять у сучасному ВНЗ.	84

Шеверєва В. Є.	Взаємодія викладача зі студентською аудиторією	86
Шестопап С. С.	Інноваційні технології в освіті	89
Щекин Ю. В.	Использование методик дистанционного обучения студентов стационара (дневных отделений) высших учебных заведений	91
Юрченко О. Ю.	Роль вищої освіти в євроінтеграційних процесах держави	94
Яремчук В. О.	Практичне заняття у сучасному освітньому процесі	96

Науково-методичне видання

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ Й ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

**Тези доповідей і наукових повідомлень учасників
IX конференції школи педагогічної майстерності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого**

Відповідальний за випуск *В. М. Єрмолаєв*

Редактори: *Л. В. Русанова,*

Комп'ютерна верстка *Л. П. Лавриненко,
А. В. Старжинська*

Поза планом

Підп. до друку 09.10.2015. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 6,25. Облік.-вид. арк. 4,5. Вид. № 478.
Тираж прим. Зам. № . Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.